

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

TEREZA MAZÁKOVÁ
III. ročník – prezenční studium

Obor:
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání a
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

BOSENSKÁ GENOCIDA A JEJÍ SOUVISLOSTI
Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph. D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 16. 4. 2010

vlastnoruční podpis

Děkuji panu doktorovi D. Hamplovi za odborné vedení a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Úvod.....	5
1 Genocida – vymezení pojmu	6
1. 1 Oblast práva	7
1. 3 Zločin proti lidskosti	8
1. 4 Úmluva o genocidě	10
1. 5 Klasifikace genocidy	13
1. 6 Moc státu	15
1. 7 Oběť	17
1. 8 Role ideologie a úmyslu, struktura genocidy	18
2 Historické, etnické a náboženské souvislosti	20
2. 1 Specifika bosenských dějin.....	20
2. 2 Etnická skupina	22
2. 3 Chorvaté	23
2. 4 Srbové	24
2. 5 Bosňáci	25
2. 6 Historie Bosny a Hercegoviny.....	26
3 Konflikt v Bosně a Hercegovině	31
3. 1 Předválečná situace v bývalé Jugoslávii.....	31
3. 2 Pozadí války	32
3. 3 Bosenská válka 1992 - 1993	33
3. 4 Bosenská válka 1994 - 1995	36
4 Srebrenická genocida	38
4. 1 Útok na Srebrenici	38
4. 2 Deportace civilistů a následný masakr.....	41
4. 2 Analýza bosenské genocidy	44
4. 3 Mezinárodní soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii	45

Závěr

Prameny a literatura

PRAMENY A LITERATURA

ANOT

Úvod

Cílem bakalářské práce je charakterizovat bosenskou genocidu, ke které došlo v roce 1995 v enklávě Srebrenica ležící na území Bosny a Hercegoviny, a vymezit její souvislosti. Během poměrně krátké doby zde bylo popraveno více než osm tisíc obětí, převážně Muslimů. Podle pozdějšího vyšetřování došlo v Srebrenici k válečným zločinům, zločinům proti lidskosti a především ke genocidě. Srebrenický masakr je považován za jeden z nejzávažnějších zločinů spáchaných od dob druhé světové války na evropském kontinentu. Vzhledem k tomu, že k bosenské genocidě došlo teprve před patnácti lety, není tato problematika ještě natolik známá jako například židovská genocida.

Bakalářskou práci strukturuji celkem do čtyř kapitol.

V první kapitole se zaměřím na vymezení teoretického rámce genocidy. Uvedu zde její obecnou definici a základní rozdíl mezi zločinem proti lidskosti a genocidou. Podstatnou část první kapitoly věnuji rozboru Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocida tak, abych částečně vysvětlila proč tento dokument nedokázal zabránit pozdějšímu opakování genocidy ve světě. Také se zmíním o různých typech genocidy a dalších pojmech s ní souvisejících.

Druhá kapitola bude pojednávat o historických, náboženských a etnických souvislostech spojených s bosenskou genocidou. Nastíním zde specifický přístup k bosenským dějinám, stručnou historii státu a také charakteristiku jednotlivých etnik žijících na území Bosny a Hercegoviny.

Třetí kapitola se bude týkat válečného konfliktu na území Bosny, jež předcházel masovému vraždění ve Srebrenici. Zaměřím se na předválečnou situaci v Bosně a Hercegovině, pozadí války a její stručný výklad v období let 1992 – 1995.

Poslední kapitola bude představovat těžiště této práce, to jest charakteristiku bosenské genocidy. Zde se budu podrobněji věnovat samotnému útoku na Srebrenici a jeho celkovému zhodnocení. Na tomto místě se zmíním také o Mezinárodním trestním tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

V českém prostředí se problematice Bosny a Hercegoviny věnuje několik autorů, z nichž můžeme jmenovat např. Ladislava Hladkého. O etnických konfliktech, které úzce souvisí s genocidou, pojednává dílo Filipa Tesaře.

1 Genocida – vymezení pojmu

Ke správnému uchopení termínu genocidy je potřeba si nejdříve vymežit její teoretickou rovinu a další specifika s ní spojená. Stručná analýza a náhled do právní oblasti nám může pomoci vysvětlit některé z příčin opakovaného vzniku genocidy po druhé světové válce, a to nejenom v Bosně samotné, ale i ve světě.

Pojem genocida se skládá z řeckého slova *genos*, které znamená původ či rod, a latinského *caedere*, v překladu zabíjet. Když se ze sociologického hlediska podíváme na termíny suicida (sebevražda), parricida (otcovražda) nebo regicida (královražda), zjistíme, že veškerá tato individuální zabití končí příponou „cida“. Stejně tak hromadná vraždění jako „etnicida“, „democida“, „omnicida“ atp. A odtud již není daleko k názvu genocida.¹ Genocidou rozumíme úmyslné, systematické zničení části nebo celých etnických, rasových, náboženských a národních skupin.²

S termínem genocidia přišel poprvé v roce 1944 polský právník židovského původu R. Lemkin³. V deváté kapitole své knihy o okupaci Evropy mocnostmi Osy označuje slovem genocidia zločiny spáchané nacistickým Německem. Do té doby neexistoval výraz, který by zvrhlé praktiky nacistů za druhé světové války definoval. V roce 1948, kdy byla z podnětu OSN přijata Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy, nabyl tento termín právní hodnoty.⁴

Pro každou skupinu lidí či národnost má však zločin genocida jiný význam. Jinak jej chápe pamětník židovského původu, pro nějž představuje něco neodpuštělného, nemyslitelného a neodčinitelného; zatímco jiní, jak tvrdí Y. Ternon, tento termín používají s naprostou univerzálností, mnohdy i v neadekvátním kontextu.⁵

K záměně tedy dochází poměrně často a proto je potřeba přesně vymežit jeho hranice. Analýza pojmu přicházela s postupem času; v každé vědní oblasti se snažili filozofové, historikové, právníci a mnoho dalších posoudit nejrůznější aspekty tohoto slova. Yves Ternon genocidu přirovnává k tzv. „*Gideovu kousku vosku filozofů, přičemž zkoumá jeho tvar, barvu, tvrdost, vůni až do doby než se mu jej identifikovat.*“⁶ I přesto, že v současné době jsou již stanoveny rozdíly mezi genocidou, zločinem proti lidskosti a ostatními hromadnými vraždami, posouzení stále nebývá jednoduché.

¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 32.

² Wikipedia (2010) *Genocide*. [online] [2010-03-29] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Genocide](http://en.wikipedia.org/wiki/Genocide)

³ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 12.

⁴ Tamtéž, s. 8, s. 12.

⁵ Tamtéž, s. 6.

⁶ Tamtéž, s. 8.

Vždy záleží na konkrétní situaci, kulturním prostředí či době, kdy se zločin udál. Je také potřeba zachovat si objektivitu s ohledem na jedinečnost každého případu.⁷

Y. TERNON se ve své knize nesnaží o předložení nové teorie genocidy, nýbrž o vyplnění jakéhosi vakua a odstranění nepřesností. Definice genocidy jako plánované hromadné vraždy ze strany státu se omezuje pouze na 20. století. Na příkladu vyhlazení amerických Indiánů evropskými mocnostmi bychom mohli argumentovat, že k podobným, ne-li stejným, činům docházelo již v minulosti. Nicméně je zde přesto obtížné srovnávat moderní charakter masového vraždění s předchozími projevy a naopak. Aby se Y. TERNON vyhnul subjektivnímu pojetí genocidy, zaměřil se na zločince, který páchá genocidu, čímž vlastně posloužil oběti.⁸

1. 1 Oblast práva

Autor pojmu genocida, R. Lemkin, jej vymezil takto: *„Pod pojmem „genocida“ rozumíme vyhlazení národa či etnické skupiny. Z obecného hlediska nejde nutně o okamžité vyhlazení, spíše jde o koordinovaný plán různých akcí směřujících k zničení podstatných základů života národních skupin, což pak vede ke zničení těchto skupin samotných. Cílem takového plánu je dezintegrace politických a sociálních institucí, kultury, jazyka, národního cítění, náboženství a ekonomického života národních skupin a destrukce osobní bezpečnosti, svobody, zdraví, důstojnosti a rovněž životů jedinců náležejících k těmto skupinám. Genocida je vedena proti národní skupině jako takové a akce, které má za následek, směřují proti individuu, nikoliv kvůli jeho individuálním vlastnostem, nýbrž proto, že je příslušníkem národní skupiny.“*⁹

Důvodů, proč se termín genocida objevil až ve 40. letech 20. století, je hned několik. Jak již bylo řečeno, prvním důvodem byla absence výrazu, který by postihl zločiny nacistického Německa za druhé světové války. Druhým důvodem byl předem promyšlený plán likvidace, jež neměl do té doby konkurenci. Dokonale propracovaný systém jak zničit ostatní národy se skládal z osmi typů opatření, pomocí nichž nacisté dosáhli svého výsledku. Nutno říci, že žádný národ předtím nedosáhl takové úrovně ničivosti, nicméně právě rozsah těchto praktik si vyžádal revizi mezinárodního práva, protože přesáhl dosavadní pojetí válečných zločinů Haagských úmluv.¹⁰

⁷ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 9.

⁸ Tamtéž, s. 10.

⁹ Tamtéž, s. 12.

¹⁰ Tamtéž, s. 12, s. 13; Dále Srov. Encyklopedie Vševed (2005) *Haagské úmluvy*. [online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://encyklopedie.vseved.cz/haagsk%C3%A9%C3%B4mluvy>

R. Lemkin žádal o vypracování mezinárodního trestního zákoníku, aby bylo nějakým způsobem možné předejít genocidě a byla ústavně zajištěna ochrana národních menšin. Potrestání by měli být nejenom vykonavatelé zločinu, ale také ti, kdo jej nařizují. Coby právník, řadil R. Lemkin genocidu do kategorie trestných činů jako je otrokářství, obchod s dětmi, padělatelství atp. Jeho návrh skutečně pomohl k revizi mezinárodního trestního práva po roce 1945, přičemž vznikla i mezinárodní organizace, která měla za úkol zabránit případnému opakování genocidy. Přestože R. Lemkin pro nacistické zločiny navrhoval název genocida a ostatní právníci zločin proti lidskosti (s tím, že první pojem v sobě zahrnuje druhý), dnes je každý z obou termínů specificky vymezen.¹¹

O definici pojmu genocida a zločinu proti lidskosti se mohlo začít diskutovat teprve až po tom, co byl stát označen jako pachatel trestného činu, práv. byl potvrzen princip kolektivního státního zločinu. Existoval zde totiž určitý rozpor mezi jednotlivcem uvnitř státu a absencí práva kontrolujícího činnost státu jako takového. Stát žádá od jednotlivce respekt k právům a sám není nikomu podřízen. Pouze vypracování mezinárodního trestního práva mohlo tento problém odstranit.¹²

U kolektivních zločinů je obtížné určit, kdo je trestně odpovědný. Ve většině případů je to ten, kdo podléhá trestnímu zákoníku a porušil daný zákon, v mezinárodní rovině však pachatel teoreticky neexistuje. Důvodem pro nepostižitelnost státu není jeho suverenita, jak by se mohlo zdát, ale nemožnost uložit trest všem státním příslušníkům, kteří se dopustili či nedopustili zločinu. Tito delikventi představují stát, jež je subjektem mezinárodního práva a ten nepodléhá trestnímu zákonu. Kodifikace mezinárodního práva se tedy potýkala se třemi základními problémy – co je to mezinárodně trestní čin, jak stanovit individuální odpovědnost a jak identifikovat pachatele.¹³

1. 3 Zločin proti lidskosti

Termín zločin proti lidskosti byl poprvé použit v Norimberku v roce 1945 v souvislosti s Arménskou genocidou.¹⁴ Během druhé světové války nacisté spáchali zločiny takového rozsahu, že se vymykaly definici válečného zločinu. Od r. 1943, kdy byla zřízena Komise Spojených národů pro válečné zločiny (20. října 1943) byla snaha rozšířit pojetí válečného zločinu o novou definici – zločin proti lidskosti, přičemž se diskutovalo také o jeho nepromlčitelnosti a univerzálnosti.¹⁵ V Jaltském memorandu z 22. ledna 1945 vznikly definice těchto zločinů, přijaty byly téhož roku nově ustanoveným

¹¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 14.

¹² Tamtéž, s. 15.

¹³ Tamtéž, s. 16.

¹⁴ Wikipedia (2010) *Crime against humanity*. [online] [2010-03-05] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_against_humanity](http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_against_humanity)

¹⁵ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 23, s. 24.

Mezinárodním vojenským tribunálem¹⁶ v Londýně dne 8. srpna 1945. MVT vznesl tři obvinění proti představitelům Třetí říše, a to ze spáchání válečného zločinu¹⁷, zločinu proti míru¹⁸ a zločinu proti lidskosti.

„Zločin proti lidskosti jest vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné ukrutnosti, spáchané proti civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při páchání kteréhokoliv zločinu spadajícího pod pravomoc Tribunálu nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno místní právo země, kde byly zločiny spáchány.

Vedoucí, organizátoři, podněcovatelé a spoluviníci, kteří se zúčastnili osnování nebo provádění společného plánu nebo spiknutí k provedení některého ze zmíněných zločinů, jsou odpovědní za všechny činy všech osob při provádění takového plánu.“¹⁹

Všeobecná deklarace lidských práv, přijatá Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948, sice dodala zločinu proti lidskosti chybějící normativní prvek, avšak stále neposkytovala úplnou ochranu jednotlivce. Státy nechtěly omezit svoji suverenitu i přesto, že dogma o státní suverenitě bylo značně narušeno Norimberskými procesy. Obecně tedy převážil princip nevměšování se nad principem ochrany osob.²⁰

Současná definice zločinu proti lidskosti zavedená Mezinárodním trestním soudem v roce 1998 se týká, kromě výše uvedených, také těchto zločinů:

- „zbavení svobody při porušení základních pravidel mezinárodního práva
- mučení
- znásilnění, sexuálního otroctví, nucené prostituce, nuceného těhotenství a sterilizace nebo jiné podobně závažné formy sexuálního násilí
- perzekuce určité skupiny z politických, rasových, národnostních, etnických, kulturních, náboženských a jiných důvodů, které mezinárodní právo nedovoluje, při páchání jiného činu podléhajícího jurisdikci Soudu
- nedobrovolného mizení osob
- apartheidu
- jiných podobně nelidských činů způsobujících úmyslně velké utrpení “²¹

Nově, podle Mezinárodního trestního soudu může být zločin proti lidskosti spáchán i v době míru, tedy bez nějaké souvislosti s ozbrojeným konfliktem. V této fázi došlo

¹⁶ Dále jen MVT.

¹⁷ Srov. *Válečné zločiny*. [online] [2010-04-12] Dostupný z [www:
http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/ustavni-
pravo/VALECNE_ZLOCINY_A_ZLOCINY_PROTI_LIDSKOSTI.pdf](http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/ustavni-pravo/VALECNE_ZLOCINY_A_ZLOCINY_PROTI_LIDSKOSTI.pdf)

¹⁸ **Trestné činy proti míru** vesměs směřují proti jedné ze základních životních hodnot celého lidstva, zájmu na zachování míru na celém světě. Zdroj: HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1033.

¹⁹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1. vydání. Praha: Themis, 1997, s. 25.

²⁰ Tamtéž, s. 28, s. 29.

²¹ HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1273.

k významnému posunu, neboť původní norimberská verze se týkala pouze zločinů spáchaných v době války. Mezinárodní trestní soud dále bere v potaz také úlohu speciálních mezinárodních instrumentů na ochranu lidských práv, zkušenosti z jejich porušování a v neposlední řadě i poznatky ze zločinů spáchaných na území bývalé Jugoslávie.²² Současná definice je tedy mnohem rozsáhlejší a obsáhlejší než původní norimberská verze, a to z prostého důvodu - narůstající zločinnost a opakování zločinu genocidy.

1. 4 Úmluva o genocidě

Prvním oficiálním dokumentem, který obsahoval slovo genocida, byl Obžalovací spis MVT (18. října 1945). Valné shromáždění OSN muselo počítat s velmi širokou definicí zločinu genocidy, protože některé státy tento pojem prezentovaly jako zločin proti lidskosti nebo jej spojovaly výlučně s nacismem.²³ Text Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy byl schválen v pařížském paláci Chailiot dne 9. prosince 1948, čímž se právní slovník obohatil o nový termín.

Dokument však záhy poté vyvolal rozsáhlé diskuse mezi státy z celého světa. Ty si najednou uvědomily dosah svých závazků, neboť OSN je touto Úmluvou mohlo obvinít ze zločinů minulých, současných i budoucích. Od roku 1969 tak proběhlo několik studií, které se snažily znovu zkoumat a revidovat Úmluvu z roku 1948.²⁴ Studie poukázaly na několik nedostatků původního dokumentu: Úmluva postrádala pevné základy pravomocné justiční struktury, a i přes četné revize pozbyla veškerý význam již od doby svého vstupu v platnost. Tím, že OSN ji nehodlalo doplnit, zůstalo pouze u verbální hrozby a zločiny genocidy byly páčány i nadále. Rozeberme si několik jejich hlavních nedostatků.

Stěžejní, ale zároveň také nejspornější částí Úmluvy o zabránění a trestání činu genocida jsou články II a III.

„Článek II: V této Úmluvě se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;*
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;*
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;*
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;*
- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.*

²² HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1273.

²³ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1. vydání. Praha: Themis, 1997, s. 30, s. 31.

²⁴ Tamtéž, s. 32.

Článek III: Trestné jsou tyto činy:

- a) *genocidium;*
- b) *spolčení k spáchání genocidia;*
- c) *přímé a veřejné podněcování k spáchání genocidia;*
- d) *pokus spáchání genocidia;*
- e) *účastenství na genocidiu.* “²⁵

Z obou definicí je patrná značná podobnost mezi zločinem proti lidskosti a zločinem genocida, ale jistá odlišnost tam je. Podle Y. Ternona je hlavní rozdíl v povaze zločinného úmyslu. Je-li úmyslem zničit oběť z rasového, náboženského či politického přesvědčení bez dalších záměrů, mluvíme o zločinu proti lidskosti. V případě likvidace celé etnické, rasové, náboženské nebo jiné skupiny, se jedná o genocidu. Genocida je tedy závažnějším případem zločinu proti lidskosti, pro něhož je typický jasný a pevný záměr.²⁶

Rozdíly mezi současným pojetím genocidy a zločinu proti lidskosti se týkají cílové skupiny a úmyslu zločince. Zločin proti lidskosti je zaměřen proti civilnímu obyvatelstvu a není zde nutný rasový, náboženský či etnický podtext. Co se týče skupin, definice genocidy se v prvním odstavci shoduje se zločinem proti lidskosti v bodě e).²⁷ Z tohoto důvodu mohou být oba lehce zaměnitelné. Nicméně, v případě zločinu proti lidskosti se jedná o perzekuci postižené skupiny, nikoliv její úplné zničení jako u genocidy.

Při jmenování skupin, jež mají být od zločinu genocidy uchráněny, Úmluva nezní jednoznačně. Jmenuje pouze čtyři skupiny – národní, etnickou, rasovou, náboženskou; a to bez nějaké rozsáhlejší definice.²⁸ Na nátlak Sovětského svazu se Šestá komise OSN rozhodla nezahrnout do dokumentu politické skupiny z obavy, že by jej některé státy nepodepsaly. Tímto gestem však otevřeně připustila možnost kriminality vůči nim.²⁹ Pod jiným označením tak mohlo dojít k vyhlazení politických, ekonomických, kulturních, sociálních a sexuálních skupin, aniž by to bylo považováno za genocidu. Příliš obecná definice může vést k mylné interpretaci, při jakémkoliv výčtu zase hrozí opomenutí některého důležitého faktu.³⁰

Sporným případem je rovněž stanovení momentu, kdy dochází k realizaci genocidy. Y. Ternon tvrdí, že tento spor se zdá být neřešitelný, a to z prostého důvodu:

²⁵ Prevent Genocide International (2008) *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia*. [online] [2010-03-20] Dostupný z [www: http://www.preventgenocide.org/cz/umluva.htm](http://www.preventgenocide.org/cz/umluva.htm),

²⁶ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1. vydání. Praha: Themis, 1997, s. 35.

²⁷ Sbírka zákonů. Paragraf 401 Trestního zákona 40/2009 Sb. *Útok proti lidskosti*. [online] [2010-03-21] Dostupný z [www: http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb09040&cd=76&typ=r](http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb09040&cd=76&typ=r)

²⁸ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1. vydání. Praha: Themis, 1997, s. 35.

²⁹ Tamtéž, s. 36.

³⁰ Tamtéž, s. 37.

zvykové právo v anglosaských zemích nestíhá zločince za přípravné akty. Trest lze uložit pouze v případě, jsou-li předloženy jasné důkazy o faktickém počátku zločinu.³¹

„Články II a III odsuzují k nezdaru jakoukoli konstrukci obvinění z genocidy, založenou na oblasti práva. Nejdou dost do hloubky a mají příliš široký záběr. Kvalifikování skupin umožňuje úhybné manévry a dvojitý výčet skutků dovoluje právníkům, jediným kompetentním je rozpoznat a vykládat, formulovat toto obvinění a držet se přitom věrně textu Úmluvy. Důsledkem této distance mezi duchem a literou práva je banalizování genocidy, zatímco návrh Úmluvy hodlal zdůraznit její výjimečný charakter.“³²

Další problematickou částí Úmluvy jsou články VI a VII, které jsou nedostačující zejména po právníkové stránce.

„ Článek VI:

Osoby obviněné z genocidia nebo z kterýchkoli jiných činů vypočtených v článku III mají být souzeny příslušným soudem toho státu, na jehož území byl tento čin spáchán, nebo takovým mezinárodním trestním soudem, který může být příslušný pro tyto smluvní strany, jež uznaly jeho pravomoc.“³³

V šestém článku je zmínka o mezinárodním trestním soudu³⁴, který však vznikl až o padesát let později, v roce 1998. Od doby vstupu Úmluvy v platnost nebylo Valné shromáždění OSN schopno zřídit jakoukoliv mezinárodní instituci, která by spravedlivě soudila zločince obviněné z genocidy nezávisle na soudech členských zemí. Existoval zde sice Ženevský výbor (1957), jehož úkolem bylo vypracování příslušných návrhů, ale k jejich realizaci nedošlo. Tato skutečnost je považována za jeden z největších „prohřešků“ OSN a také jeden z důvodů proč opětovně docházelo ke genocidám, a proč jejich pachatelé nebyli stíháni.³⁵

Článek VII:

„Pokud jde o vydávání provinilců, genocidium a ostatní činy vypočtené v článku III nepokládají se za zločiny politické. Smluvní strany se zavazují povolovat vydávání v takových případech podle svého zákonodárství a podle platných smluv.“³⁶

Z textu sedmého článku vyplývá, že při použití vlastních zákonů daného státu, může být zločinec vydán, ale také nemusí. Pokud taková země nepřistoupí na princip

³¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 38.

³² Tamtéž, s. 38.

³³ Informační centrum OSN v Praze (2005) *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia* [online] [2010-03-25] Dostupný z [www: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf)

³⁴ Srov. Informační centrum OSN v Praze (2005) *Mezinárodní humanitární právo - Mezinárodní trestní soud*. [online] [2010-04-12] Dostupný z [www: http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67&subkap=74](http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67&subkap=74)

³⁵ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 40.

³⁶ Informační centrum OSN v Praze (2005) *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia* [online] [2010-03-25] Dostupný z [www: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf)

vydávání, pachatel se může ukrývat ve spřátelené zemi nebo dokonce své vlasti bez hrozby sankcí.³⁷

Na začátku, v roce 1948, schválilo Úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidy 56 států světa. O čtyřicet let později k ní přistoupilo celkem 97 zemí, přitom jednou z posledních byly Spojené Státy Americké, které se nejvíce obávaly ztráty své svrchovanosti a případným se ocitnutím před mezinárodním tribunálem. Od ledna 1952 se Valné shromáždění potýkalo s několika obžalobami z genocidy, většinou ze strany menšin. Nicméně kvůli absenci nestranného orgánu, který by zkoumal podloženost těchto obvinění, mnoho z nich Valné shromáždění neuznalo.³⁸

Jedním z posledních nedostatků Úmluvy byla také otázka promlčitelnosti.³⁹ Mezinárodní kolokvia, konaná v 60. letech ve Varšavě (1964) a Štrasburku (1965), nejdříve tento princip zpochybnila s argumentem, že je v rozporu s přirozeným i mezinárodním právem.⁴⁰ Protože se však jedná o velmi kruté zločiny, které byly již jednou dokázány, nesmí, podle Beccariho⁴¹, existovat žádné promlčení ve prospěch zločince. Dne 26. listopadu byl Valným shromážděním OSN podepsána Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.⁴²

Svou roli v neúspěšnosti Úmluvy hrál také čas. Ještě před koncem druhé světové války měly vítězné státy nejvíce vůle ke stíhání a trestání zločinů proti lidskosti definovaných v Norimberku. O pojmu genocida se však začalo diskutovat až později, kdy už jejich vůle poněkud ubývala na síle.⁴³

Ze zmíněného výčtu nedostatků lze vyčíst, že Úmluva o genocidě zůstala pouze „kusem popsaného papíru“. Jak píše Y. Ternon, žádný mezinárodní dokument nemůže být schopen zabránit genocidě dokud stát bude sám sobě soudcem a OSN nebude mít prostředky proti svrchovanosti takového státu.⁴⁴

1. 5 Klasifikace genocidy

Při zkoumání specifických kritérií genocidy a jejího porovnávání s minulostí se R. Lemkin a další odborníci dostávají ke klasifikaci genocid. R. Lemkin se ve své knize zaměřil na první genocidy ve starověku, pro něž je typické vraždění lidských skupin za účelem jejich úplného zničení. Později, v moderní době, se pachatelé snažili zlikvidovat především kulturu postižených skupin. Dvacáté století pak přineslo třetí typ genocidy,

³⁷ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 41.

³⁸ Tamtéž, s. 42.

³⁹ Srov. BOUDA, Z. (2008) *Promlčení – ochrana právní jistoty*. [online] [2010-03-29] Dostupný z [www: http://www.pravnik.cz/a/240/promlцени-ochrana-pravni-jistoty.html](http://www.pravnik.cz/a/240/promlцени-ochrana-pravni-jistoty.html).

⁴⁰ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 42., s. 43.

⁴¹ Tamtéž, s. 43.

⁴² Tamtéž, s. 43.

⁴³ Tamtéž, s. 35.

⁴⁴ Tamtéž, s. 44.

charakteristický pro zločiny spáchané nacisty. Ten vznikl pravděpodobně kombinací obou předchozích.⁴⁵

Jeden z prvních autorů, kteří se pokusili o typologii genocid byl H. Savon⁴⁶, který rozdělil genocidy do tří skupin:

- a) „substituční – útočníci vyhladí nějaký národ, aby zaujali jeho místo
- b) devastační – území zůstane téměř prázdné
- c) eliminační – z populace se vyloučí skupina, která pak zůstává zčásti cizím elementem“⁴⁷

H. Savon se zde však zaměřil pouze na výsledky, nezabývá se příčinami a motivy zločinu.

Z Lemkinovy teorie později vycházel odborník na genocidy V. Dadrian.⁴⁸ Narozdíl od H. Savona je pro něj stěžejním faktorem vražedný úmysl, podle něhož pak rozlišuje celkem pět typů genocidy:

1. kulturní – účelem je asimilace cílové skupiny
2. latentní – nebo –li destruktivní genocida, dopředu nezamýšlená pachatelem; příkladem je úmrtí mnoha osob v důsledku zavlečení infekčních nemocí invazními vojsky; genocida jako vedlejší produkt války⁴⁹
3. trestná (odvetná) – s cílem postihnout skupinu za její činnost a další skupiny s ní spojené
4. utilitární – masové vraždění se zde stává součástí procesu převzetí kontroly nad ekonomickými zdroji
5. optimální – pachatel se snaží zcela vyhladit určitou skupinu⁵⁰

Se zajímavou myšlenkou přišel I. Horowitz, který tvrdí, že stát používá genocidu jako krajní prostředek tehdy, když chce plně prosadit určitý model společnosti a především svoji ideologii.⁵¹

V roce 1981 se pokusil klasifikovat genocidy také L. Kuper⁵². Zabývá se procesem genocidy a motivem zločinu. Podle toho rozlišuje dva základní typy: 1) domácí genocidu vyplývající z vnitřního rozdělení ve společnosti a 2) genocidu v době války. Domácí pak dále dělí podle úmyslu na:

(1) genocidu proti skupině rukojmích

⁴⁵ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 46.

⁴⁶ Tamtéž, s. 47.

⁴⁷ Tamtéž, s. 47.

⁴⁸ Tamtéž, s. 47.

⁴⁹ Enotes (2010) *Utilitarian Genocide* [online] [2010-03-27] Dostupný z www:

<http://www.enotes.com/genocide-encyclopedia/utilitarian-genocide>

⁵⁰ New Academia (2003) [online][2010-03-28] Dostupný z www:

<http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf>, slide 4.

⁵¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 47.

⁵² Tamtéž, s. 47.

- (2) genocidu vyplývající z dekolonizace, která zahrnuje dvojí strukturu dominance, kdy koloniální mocnost vloží moc do rukou místního zástupce
- (3) genocidy vyvstávající z bojů mezi etnickými, rasovými či náboženskými skupinami, přičemž se jedna z nich snaží získat větší moc, status nebo autonomii⁵³

L. Kuper významně přispěl k analýze pojmu genocida díky tomu, že se „*rámec pojmu snažil rozšířit o „genocidní masakry“ a na „zvěrstva spojená s genocidou“ a začlenit mezi obětní skupiny i skupiny politické a ekonomické, které Úmluva záměrně pominula.*“⁵⁴

Na motiv zločinu se pak zaměřili F. Chalk a K. Jonassohn.⁵⁵ Motivem pachatele může být:

- odstranění reálné nebo potenciální hrozby
- šíření teroru mezi reálnými nebo potencionálními nepřáteli
- získání ekonomického bohatství
- prosazení určité víry, teorie nebo ideologie.⁵⁶

U všech zmíněných klasifikací se autoři snažili o hlubší analýzu pojmu genocida, ale jak poznamenává Y. Ternon, bohužel zde smísili některé historické kontexty. Různé události zařadili do stejné kategorie bez toho, aniž by vzali v potaz místo, kulturu a morálku dané doby. Historický pohled relativizuje a proto je zapotřebí proniknout i do jiných vědních oblastí.⁵⁷

1. 6 Moc státu

S genocidou bývá často spojován pojem masakr⁵⁸. Masakr jako hromadné vražda se však od genocidy liší tím, kdo ji nařizuje a vykonává. V prvním případě se jedná o bandy či vojska nepověřená vládou. V druhém případě je to stát, který se povyšuje nad pramen práva a morálky. Stát je tedy hlavní zločinec genocidy, neboť má vše stále pod stálou kontrolou.⁵⁹ Před podepsáním Úmluvy o genocidě se proto všechny státy dobře ujistily, že nedojde k odhalení jejich zločinů z minulosti. Absencí nadnárodního represivního orgánu má tak stát v rukou moc nejvyšší – lidská práva se kterými může libovolně disponovat v rámci hranic své země.⁶⁰

⁵³ New Academia (2003) [online][2010-03-28] Dostupný z [www:](http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf)

<http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf>, slide 5.

⁵⁴ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 48.

⁵⁵ Tamtéž, s. 48.

⁵⁶ New Academia (2003) [online][2010-03-28] Dostupný z [www:](http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf)

<http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf>, slide 6.

⁵⁷ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 48. s. 49.

⁵⁸ Srov. Wikipedia (2010) *Masakr* [online] [2010-04-09] Dostupný z [www:](http://cs.wikipedia.org/wiki/Masakr)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Masakr>

⁵⁹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 50.

⁶⁰ Tamtéž, s. 51.

V historii lidstva stát nastoupil po primitivních společnostech bez státní organizace. Vnitřní řád těchto společností byl určován převážně náboženským charakterem, touha po prestiži převyšovala nad touhou po moci.⁶¹ Postupem času „se stát snažil vypudit Boha ze společnosti a vystupovat jako její jediná konstituující složka.“⁶²

Stát můžeme definovat takto: „Stát je institucí (či organizací) disponující mocí vládnout, soudit a vytvářet zákony společnosti (státu). Stát je vymezen státní mocí, státním lidem (státním občanstvím) a státním územím. Svrchovaný stát není podřízen žádné jiné (státní) moci a to jak vnější, tak vnitřní. Stát zahrnuje ozbrojené síly, státní aparát (byrokracii), soudy a bezpečnostní sbory (policii).“⁶³

Podle povahy vztahů, které stát udržuje se svou společností, je také definována jeho moc.⁶⁴ Deklarace lidských a občanských práv přijatá v roce 1789 znamenala důležitý mezník pro vývoj státu, a to proto, že vnesla zásady přirozeného práva do zákona. Pramenem práva už není Bůh, ale člověk, přičemž občané jsou si toho vědomi. Během 19. století ale došlo k emancipaci národů a jednotlivec byl postupně méně a méně chráněn proti státu.⁶⁵ Politické zájmy převážily nad humanitními a proto je dvacáté století, podle Solženicyna⁶⁶, „krutější než jeho předchůdci“, neboť zlo pochází od vlastních lidí a represe je v každém okamžiku vedena ve jménu rasového či národního údělu, nebo historické nutnosti.“

V americké a francouzské deklaraci jsou lidská práva formulovaná dvojznačným způsobem a to tak, že jednotlivce chrání proti státní moci pouze jeho status občana. Vzdá-li se svého občanství nebo je ho zbaven, stává se vydeděncem, tím kdo stát ohrožuje a je potřeba se ho zbavit.⁶⁷ Nebezpečí nepřichází tedy pouze zvenku, ale zevnitř.

Nejblíže k tzv. genocidním společnostem mají totalitní státy. Neznamená to, že se v nich vždy a za každých okolností vyskytuje genocida, ale totalitní země hromadí všechny podmínky k vykonání tohoto zločinu. Hlavní princip spočívá v jednotě, jenž je založena na strachu z odlišnosti. Totalitarismus⁶⁸ pečlivě dodržuje svoje zákony a prostřednictvím své ideologie totálně kontroluje člověka. Propagandistická hesla, hrozba trestu za potencionální spiknutí plně ovládají občana totalitní společnosti, bez ohledu na jejich obsah či iracionalitu.⁶⁹ V centru totalitního režimu stojí elita, která si jde pevně za

⁶¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 51., s. 52.

⁶² Tamtéž, s. 52.

⁶³ Wikipedie (2010) *Stát*. [online] [2010-04-12] Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1t>

⁶⁴ Tamtéž, s. 53.

⁶⁵ Tamtéž, s. 55.

⁶⁶ Tamtéž, s. 55.

⁶⁷ Tamtéž, s. 56.

⁶⁸ Wikipedie (2010) *Totalitarismus*. [online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Totalitarismus>

⁶⁹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 57.

svým cílem a neustále nachází nové „objektivní nepřátele“. ⁷⁰ Tímto způsobem je schopna zlikvidovat miliony lidí, kteří se ve skutečnosti proti němu ničím neprovinili. Jak poznamenává Y. Ternon, „ve všech moderních společnostech jsou obsaženy zárodky totalitarismu.“ ⁷¹

1. 7 Oběť

Úmluva definuje jako oběť genocidy skupinu lidí. Skupina může být definována jako dvě nebo více osob, které na sebe vzájemně působí, jako členové přijímají povinnosti a snaží se plnit očekávání skupiny, sdílejí společnou identitu. ⁷²

Ve většině případů je zničena taková skupina, která ohrožuje jednotu státu. Stát se může rozhodnout zda-li ji zlikviduje úplně nebo částečně. Je-li skupina asimilovatelná zničí ji pouze zčásti, zejména pokud usoudí, že smrt inteligence, vůdců nebo všech mužů postačí k jejímu zániku ⁷³. Neasimilovatelnou skupinu zničí úplně, po generacích, aby se již nikdy neobnovila. Y. Ternon však varuje, že rozlišování různých forem lidských seskupení „nahrává“ potencionálním vrahům zabíjet další oběti podle toho, do které kategorie je zařadí. ⁷⁴ „Ať vnitřní nebo vnější, je skupina v takovém případě plurál stmelény rozdílností, a právě tuto odlišnost, a nikoli jednotlivce, chce stát vymýtit, neboť vyjadřuje, popřípadě symbolizuje odpor proti jednotícímu principu.“ ⁷⁵

V minulosti byly genocidou nejvíce postiženy náboženské skupiny nebo skupiny mimo území říše či království. V současné době zločinci ohrožují skupiny na základě jejich etnické příslušnosti, obzvlášť pokud je jedné z nich udělen zvláštní status. Dominantní skupina v tomto případě touží po získání moci a „vyzdvihovanou“ skupinu chápe jako hrozbu při uskutečňování svého cíle. Na samém okraji společnosti se pohybují domorodé skupiny, také určené k eliminaci. ⁷⁶ Prvním krokem ke genocidě těchto skupin je ztráta/odejmutí jejich občanských práv. ⁷⁷ Typickým příkladem jsou Norimberské zákony z roku 1935, jež odepřely občanská práva všem Židům a židovským míšencům. ⁷⁸

Zranitelná je potom ta skupina, která je slabší, bez prostředků a bez možnosti kladení odporu. V tomto případě se jedná o „požírání beránka vlkem“, jak to nazývá Y. Ternon. Jediné provinění oběti genocidy ve 20. století je její příslušnost ke skupině

⁷⁰ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 57.

⁷¹ Tamtéž, s. 58.

⁷² Wikipedia (2010) *Social group*. [online][30. 3. 2010] Dostupný z www: http://en.wikipedia.org/wiki/Social_group

⁷³ Srebrenická genocida je typickým příkladem. Při deportaci muslimských uprchlíků Srbové striktně oddělovali ženy a děti od mužů. Ty se potom nebyly schopny nijak bránit.

⁷⁴ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 59.

⁷⁵ Tamtéž, s. 60.

⁷⁶ Tamtéž, s. 60., 61.

⁷⁷ Tamtéž, s. 61.

⁷⁸ Srov. Moderní dějiny (2009) *Norimberské zákony z roku 1935* [online] [31.3. 2010] Dostupný z www: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-norimberske-zakony-z-roku-1935-149/>

a její existence vůbec, přičemž se nenajde žádný morální důvod, který by ospravedlnil její osud.⁷⁹

1. 8 Role ideologie a úmyslu, struktura genocidy

Většina genocid 20. století má ideologickou povahu, tzn. že ideologie⁸⁰ je jejich hlavní myšlenkou, „hnacím motorem“. Pomocí ní vykonavatelé genocidy libovolně nakládají s dějinami, „vysvětlují“ a „ospravedlňují“ důvody svého konání. Na otázku proč tomu oběti věří odpověděl Miguel de Unamuno tvrzením, že „*lid potřebuje mýty, iluze, lid má potřebu být klamán*“.⁸¹ V totalitních společnostech pak stačí k vykonání zločinu pouhá teorie spiknutí, která se příliš nezakládá na pravdě.⁸²

Jak je psáno v druhém článku Úmluvy, o genocidu se jedná v případě, že je spáchána s úmyslem úplně nebo částečně zničit určitou skupinu lidí. Prokázat úmysl však není jednoduché. Jak zjistíme, že pachatel chtěl skupinu pouze „vystrašit“ likvidací několika jejích členů nebo, že měl v plánu vyhladit skupinu jako takovou? Specialisté na tuto problematiku zde zastávají rozdílné názory. Já osobně se přikláním k teorii Erica Markusena⁸³, který varuje před takovým kategorizováním genocidy podle povahy úmyslu, protože zde hrozí riziko, že ostatní případy hromadného vraždění mohou spadat do jiné kategorie. Nicméně, podle Y. Ternona, úmysl přinejmenším odhaluje kriminální atmosféru a je snadněji prokazatelný než moment přistoupení k činu.⁸⁴

Struktura provedení zločinu má ve většině případech obdobný scénář. Je nutné poznamenat, že plán genocidy bývá důkladně promyšlený do posledních detailů. Poté co je vybrána cílová skupina, jsou obětí odejmuta občanská práva. Následuje fáze selekce a označení tzv. „období nálepkování“.⁸⁵ Proces selekce může být ztížen, pokud se skupina smísí se zbytkem obyvatel. Všechny etapy vraždění doprovází naprosté uchování plánu v tajnosti, odzbrojení skupiny, konfiskace majetku a možné využití obětí jako pracovních sil. Nové, modernější technologie jsou jedním z nejmocnějších nástrojů genocidy, jelikož celý proces značně urychlují.⁸⁶

⁷⁹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 62.

⁸⁰ Wikipedie (2010) *Ideologie*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ideologie](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ideologie)

⁸¹ TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. 1.vydání. Praha: Themis, 1997, s. 63, s. 64., s. 65.

⁸² Tamtéž, s. 67.

⁸³ Tamtéž, s. 74.

⁸⁴ Tamtéž, s. 72., s. 74, s. 75.

⁸⁵ Tamtéž, s. 80.

⁸⁶ Tamtéž, s. 78, s. 79, s. 80, s. 82., s. 83..

Termín genocida poprvé použil ve 40. letech 20. století polský právník Rafael Lemkin. Do té doby lidé neměli pojmenování pro zločiny nacistického Německa spáchané během druhé světové války. V roce 1948 byla sepsána Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy, která tento pojem právnicky vymezila. Z rozboru několika stěžejních článků však můžeme zjistit mnoho jejích nedostatků. Tyto právníkové nepřesnosti, neschopnost OSN vytvořit nestranný aparát a další faktory umožnily opakování genocidy i po jejím vstupu v platnost. Analýza pojmu genocidy se zaměřuje na různé typy genocid, roli státu při páchání tohoto zločinu, cílové skupiny a další aspekty. Vzhledem k hlavnímu cíli a omezeném rozsahu této práce sem není možné zahrnout stanoviska z dalších vědních disciplín jako je např. psychologie, filosofie a další.

2 Historické, etnické a náboženské souvislosti

Abychom blíže porozuměli příčinám bosenské války a tomu proč se jednotlivé národy mezi sebou tak nenávidí, je zapotřebí znát historii Bosny a Hercegoviny a také si charakterizovat povahu jednotlivých etnických skupin, k čemuž slouží následující kapitola.

2. 1 Specifika bosenských dějin

Vzhledem k nehomogennímu etnickému složení Bosny a Hercegoviny a nedostatku spolehlivých písemných památek nemůžeme bosenské dějiny interpretovat z jednoho úhlu pohledu. Nárok na historii Bosny si kladly celkem tři proudy, tři etnika žijící zde po celá staletí – Srbové, Chorvaté a bosenští Muslimové (Bosňáci).⁸⁷

Srbský proud považoval území Bosny od počátku za zcela srbské; a to jak po stránce historické a etnické, tak po stránce kulturní a jazykové. Za „Srby islámské víry“ označovali islamizované slovanské obyvatele; o katolících psali, že se jedná o „Srby katolické víry“.⁸⁸

Chorvatští historici chápali Bosnu jako „druhý chorvatský stát“ jelikož některé její části dlouhá staletí patřila k Chorvatsku. Patrná byla provázanost s okolními katolickými zeměmi jako byly např. Uhry, Benátská republika, Dubrovník a další. Ač ovlivněná různými náboženstvími a politickými vlivy, zůstávala Bosna „součástí západního křesťanského světa“ prakticky až do příchodu Turků.⁸⁹

Přestože oba proudy interpretovaly dějiny Bosny ze svého úhlu pohledu, shodly se na existenci samostatného bosenského státu ve 14. a 15. století.

Třetí model, nejmladší, představuje muslimský proud, podle něhož počátky státu Bosna spadají do středověku. Jak tvrdí historik Safveta-beg Bašagiće⁹⁰ bosenští muslimové jsou přímými potomky tzv. bogomilů – bosenských heretiků, kteří se po osmanské okupaci v 15. století obrátili na muslimskou víru. Důvodem pro tak hromadnou konverzi k islámu byla dlouholetá nenávist vůči katolíkům, kteří utlačovali bogomily pro jejich pohanskou víru.⁹¹ Jako nejstaršímu původnímu etnickému obyvatelstvu jim tak připadá rozhodující úloha ve spravování země.⁹²

⁸⁷ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 11.

⁸⁸ Tamtéž, s. 12.

⁸⁹ Tamtéž, s. 12.

⁹⁰ Tamtéž, s. 13.

⁹¹ BELL-FIALKOFF, A. *Etnické čistky*. 1. vydání. Praha: Práh, 2003, s. 141.

⁹² HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 13.

Stejný problém nacionalizace dějin Bosny nastal i v letech 1918 – 1941, v období první královské Jugoslávie a také po zániku komunistické vlády Josipa Tita.⁹³ Přední politik a bývalý spolupracovník Tita Raif Dizdarević sepsal knihu *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie*, v níž podává osobní svědectví o vývoji federace po smrti presidenta Tita až do vypuknutí prvních bojů v Jugoslávii.⁹⁴

Relativně objektivní pohled na historii této země podává několik zahraničních autorů z Německa, z Velké Británie či USA.⁹⁵ České historiky a etnology spojuje s Bosnou nejenom kdysi společné území, ale především slovanská vzájemnost. V Čechách tak vzniklo několik spisů o Bosně a Hercegovině, nicméně, komplexnější a odbornější díla se začala objevovat až v průběhu 90. let 20. století.⁹⁶ Podrobněji se s touto problematikou můžeme seznámit v překladech některých zahraničních autorů⁹⁷ nebo z publikací profesora Ladislava Hladkého z Masarykovy Univerzity v Brně.⁹⁸

Při podrobném studiu a zájmu pochopit bosenskou problematiku je potřeba se na ni dívat z vícero hledisek – historicko-teritoriálního, politicko-správního, multikulturního a v neposlední řadě také národnostního.⁹⁹

Dnešní územní vymezení Bosny je výsledkem státoprávních a politických procesů ze 17. a 20. století. Na mapě byla poprvé zaznamenána už v polovině 10. století, ale největšího územního rozsahu dosáhla v době osmanské nadvlády v 16. a 17. století. Od doby konání berlínského kongresu v roce 1878 se její hranice příliš nezměnily a staly se fixními.¹⁰⁰

Stanovit počátky státní individuality, od kdy měla Bosna vlastní, nezávislou samosprávu, není jednoduché. Kromě některých období ve středověku a přelomu 20. a 21. století, byla vždy součástí širší říše či jiného státu. V této fázi je proto nutné zaměřit se i na základní informace z historie zemí, které ji ovlivňovaly, tj. Chorvatsko, Srbsko, Osmanská říše, Rakousko-uhersko, Jugoslávie a vůbec historie Evropy.¹⁰¹

Podíváme-li se na Bosnu z kulturního hlediska, jedná se o výrazné multikulturní prostředí již od nejstarších etap vývoje. Docházelo zde k četnému míšení různých náboženských a kulturních vlivů, přičemž svůj zvláštní charakter získala zejména v době

⁹³ Tamtéž, s. 14, s. 16.

⁹⁴ DIZDAREVIĆ, R. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie*. Svědectví. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vašut, 2002

⁹⁵ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 18, s. 19.

⁹⁶ Tamtéž, s. 25.

⁹⁷ Např. Ed Vulliamy, *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*, Praha 1994 nebo Jan Willem Honig – Norbert Both, *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*, Praha 2003; a jiní.

⁹⁸ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 24.

⁹⁹ Tamtéž, s. 26.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 26.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 27.

osmanské nadvlády. Islamizací velké části obyvatelstva se tak Bosna vyčlenila z křesťanské jednoty sousedních chorvatských zemí.¹⁰²

Jak již bylo řečeno, dějiny Bosny a Hercegoviny nejsou dějinami jednoho, ale hned tří národů. Každý z nich se řadí k jiné národnosti, jiné kultuře a především k jinému světovému náboženství. Z takto multietnického prostředí vznikaly konflikty po celá staletí, nejvíce se však situace vyhrotila v době bosenské války.

„Národotvorný“ proces probíhal kombinovaně na území Bosny nejvíce v 19. a 20. století, přičemž základním kritériem rozdílu mezi obyvateli byla jejich náboženská příslušnost. Zmíníme-li období tzv. velké anekční krize 1908 – 1909, události bosenské války 1992 – 1995 či sarajevský atentát v roce 1914, zjistíme, že na utváření dějin Bosny měly v neposlední řadě vliv také mocenské zájmy ostatních evropských zemí.¹⁰³

2. 2 Etnická skupina

Než-li přistoupíme k charakteristice jednotlivých etnik je potřeba si vymezit základní termíny. Nový akademický slovník cizích definuje **etnickou skupinu** jako „historicky vzniklou skupinu lidí společného jazyka a kultury“. Pod pojmem **etnikum** rozumí „skupinu lidí stejné etnické příslušnosti“, která se vyznačuje **etnicitou** - „souhrnem znaků charakterizujících etnikum, příslušnost k určitému etniku.“¹⁰⁴

Filip Tesař se příliš neklání k termínu etnická skupina a to proto, že jeho použití je velmi široké. Může znamenat „tzv. původní společenství („kmenová“) společenství, nezasažená procesem modernizace, nebo také imigranty, případně opovrhovanou společenskou vrstvou.“¹⁰⁵ V USA chápou etnickou skupinu jinak než je uvedeno ve výše zmíněné definici, stejně tak v Severní Americe nebo ve východní Evropě. F. Tesař tedy upřednostňuje pojem etnikum od sociobiologa Pierra van den Bergheho¹⁰⁶, podle něhož je „modelovým etnikem skupina se společným původem, spjatá sociálně příbuzenskými sňatky a prostorovým teritoriem.“ Anthony D. Smith¹⁰⁷ vymezuje šest kritérií etnika:

- kolektivní jméno (ethnonymum)
- mýtus o společném původu
- sdílené dějiny (kolektivní zkušenost předávané z generace na generaci)
- charakteristická sdílená kultura
- asociace s určitým územím

¹⁰² Tamtéž, s. 27.

¹⁰³ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 29

¹⁰⁴ KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, 2005. s. 219

¹⁰⁵ TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 19.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 19.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 20

- pocit solidarity¹⁰⁸

Dana Švingalová na internetových stránkách Multikultura.cz uvádí definici ze sociologického slovníku.

*„Etnikum pojímá jako skupinu jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnický odlišní vnímáni druhými. Někdy se pojem etnikum používá též ve významu **národní menšiny**, jejichž kultura se liší od kultury většinové, ale etnikum není nutně totožné s národem. Na rozdíl od rasy příslušníci etnika nemají takové fyzické znaky, kterými by se výrazně lišili od příslušníků většiny. Důležitější je spíše odlišnost hodnot, norem, chování a jazyka. Znaky, které příslušníci etnika považují pro sebe za charakteristické, se někdy nazývají **etnické vědomí**.“*¹⁰⁹

2. 3 Chorvaté

Chorvaté jsou jihoslovanská etnická skupina žijící převážně v Chorvatsku, v Bosně a Hercegovině a sousedních zemích. Jsou známí svou kulturou, která byla v průběhu let ovlivňována jak ze Západu tak z Východu. Chorvaté jsou převážně katolíci a jejich jazykem je chorvatština, písmo latinka.¹¹⁰

Původ chorvatského kmene před velkou slovanskou migrací je nejistý. Podle obecně přijímané slovanské teorie ze 7. století se kmen přesunul z území severně od Karpatských hor a východně od Visly (nazýváno jako Bílé Chorvatsko) směrem na západ Dinárských hor. První vlna Bělochorvatů založila stát Dalmácie v horní části Jaderského moře, druhá pak Panonii. Avšak pro tuto teorii neexistuje příliš mnoho dokumentů a archeologických nálezů a není tedy jasné zda-li vůbec Bílé Chorvatsko existovalo.¹¹¹ Pravděpodobně se jednalo o elitní skupinu slovansky mluvících válečníků, kteří šířili svůj vliv a jméno na území Dalmácie a Panonie. Následné uznání papežem zajistilo evoluci významného kmene ve středověké království.¹¹²

Chorvatský jazyk má nejdelší tradici mezi jihoslovanskými jazyky. Moderní standardní jazyk je založen na štokavském nářečí, další dva nejrozšířenější dialekty jsou čakavské a kajkavské.¹¹³ Jazyk sehrál významnou roli zejména v době emancipace

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁰⁹ ŠVINGALOVÁ, D. (2007) *Etnikum (etnická skupina)*. [online] [2010-04-05] Dostupný z [www: http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/etnikum/](http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/etnikum/)

¹¹⁰ Wikipedia (2010) *Croats*. [online] [2010-04-05] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Croats](http://en.wikipedia.org/wiki/Croats)

¹¹¹ Wikipedia (2010) *Croats*. [online] [2010-04-05] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Croats](http://en.wikipedia.org/wiki/Croats)

¹¹² Wikipedia (2010) *Croats*. [online] [2010-04-05] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Croats](http://en.wikipedia.org/wiki/Croats)

¹¹³ Wikipedie (2009) *Štokavské nářečí*. [online] [2010-04-05] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0tokavsk%C3%A9_n%C3%A1%C5%99e%C4%8D%C3%AD](http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0tokavsk%C3%A9_n%C3%A1%C5%99e%C4%8D%C3%AD)

národa, kdy se Chorvaté chtěli odlišit od Maďarů vládnoucích v Uhrách.¹¹⁴ I přes četnou rozmanitost nářečí, Chorvaté chápou svůj jazyk jako silný znak národního uvědomění a proto nejsou příliš otevření vůči jakýmkoliv vlivům ze zahraničí.¹¹⁵

Co se týče náboženství, jak již bylo řečeno, Chorvaté jsou především římskými katolíci. Jak píše L. Hladký, „*pro Chorvaty v Bosně bylo katolické náboženství nosným prvkem, z něhož se postupně vykrystalizovala jejich chorvatská národní identita (chorvatství)*“.¹¹⁶

Římskokatolická církev uznává jako nejvyšší autoritu osobu papeže, římského biskupa, který je přímým následníkem apoštola sv. Petra. Základní pilíř tvoří následující velká vyznání víry: Bůh je jenom jeden; Bůh je nejvyšší spravedlivý; existují tři božské osoby: Otec, Syn a Duch Svatý; lidská duše je nesmrtelná; k lidské spáse je zapotřebí milosti Boží; Syn Boží se stal člověkem, zemřel na kříži a byl vzkříšen pro naši spásu.¹¹⁷ Učení katolické církve se opírá o Písmo svaté - Bibli, přičemž víra katolických církví musí být v souladu s apoštolskou vírou. Tímto se tedy její tradice nazývá apoštolskou.¹¹⁸

2. 4 Srbové

Stejně jako Chorvaté se i Srbové řadí mezi jihoslovanské národy. Žijí převážně v Srbsku, Černé Hoře, Bosně a Hercegovině a v Chorvatsku. Srbové jsou pravoslavného vyznání, jejich oficiálním jazykem je srbština, písmem pak cyrilice a latinka¹¹⁹

Předkové dnešních Srbů tzv. „Bílí Srbové“ začali přicházet na území Balkánu v 6. století n.l. Zde se smísili s ostatními slovanskými národy a také s domorodými kmeny Illyrů, Thráků, Keltů, Řeků a dalšími. S rostoucí expanzí Osmanské říše v 15. století se Srbové přesunuli a usadili v regionech, které odpovídají dnešnímu území Vojvodiny, Slavonie, Transylvánie či Maďarska.¹²⁰ Období osmanské nadvlády bylo jedním z nejtragičtějších období srbského národa. Mladí chlapci byli násilím odvedeni do armády, aby se z nich stali turečtí vojáci (tzv. janičáři), dívky byly posílány do harémů.¹²¹

¹¹⁴ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 28.

¹¹⁵ Wikipedia (2010) Croats. [online] [2010-04-05] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Croats>

¹¹⁶ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 28.

¹¹⁷ Wikipedie (2010) *Katolická církev*. [online] [2010-04-06] Dostupný z www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%A1_c%C3%ADrkev#Z.C3.A1kladn.C3.AD_prvky_katolick.C3.A9_v.C3.ADry

¹¹⁸ Wikipedie (2010) *Katolická církev*. [online] [2010-04-06] Dostupný z www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%A1_c%C3%ADrkev#Z.C3.A1kladn.C3.AD_prvky_katolick.C3.A9_v.C3.ADry

¹¹⁹ Wikipedia (2010) Serbs. [online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Serbs>

¹²⁰ Wikipedia (2010) Serbs. [online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Serbs>

¹²¹ Vuk St. Kardzich *Who are Serbs?*. [online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://www.serbianlinks.freehosting.net/serbs.htm>

L. Hladký uvádí Srby jako „tzv. povstalecký národ“, který se vzepřel osmanským Turkům. V srbském národním hnutí hrálo pravoslavné náboženství a kulturní tradice významnou roli.¹²²

Srbština jako jediný jazyk v Evropě používá aktivně dva druhy písma – latinku a cyrilici. Stejně jako chorvatština je založen na štokavském nářečí.¹²³

Srbové jsou pravoslavného vyznání, které se k nim dostalo z Byzance díky příchodu Cyrila a Metoděje. V období velkého schizmatu se Srbové, kteří spadali pod byzantský vliv, stali ortodoxními. Ti, kteří byli ovlivněni Římem, přešli ke katolické víře. Během turecké expanze mnoho Srbů konvertovalo k islámu.¹²⁴

Pravoslavná církev tvoří jednu ze tří odnoží křesťanství. S katolickou církví ji pojí společné Nikaiské Vyznání, ale od katolického se liší tím, že zpochybňuje formuli „syna“ ve Svaté Trojici. Duch Svatý pochází jenom z Otce. Papež je pro pravoslavné věřící jenom jedním z patriarchů. Jejich teologická úvaha je vedena dvěma směry: vírou ve Svatou Trojici a rozjímáním o díle Ducha Svatého. Kněz pravoslavné církve se může oženit na rozdíl od katolického. Zvláštností pravoslavných věřících je také to, že nemají církevní řády.¹²⁵

2. 5 Bosňáci

Ačkoliv jsou Bosňáci muslimové řadí se svým původem také k jižním Slovanům. Své pojmenování odvozují od Bosny a Hercegoviny¹²⁶, kterou považují za svojí domovinu. Jejich jazykem je bosenština.¹²⁷

Bosňáci se na území Balkánu objevili ve 14. století, pravděpodobně s příchodem osmanských Turků. V době jejich nadvlády pak hromadně konvertovali k islámu.¹²⁸ Ke svojí identitě se Bosňáci začali propracovávat až začátkem 20. století. V dobách nacionalismu pro ně jazyk či národnost neměl hlubší význam tak jako třeba pro Chorvaty. Mnohem více si bosenští Muslimové zakládali na principu islámského univerzalizmu, což

¹²² HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 28.

¹²³ Wikipedia (2010) Serbs.[online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Serbs>

¹²⁴ Wikipedia (2010) Serbs.[online] [2010-04-14] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Serbs>

¹²⁵ Světová náboženství. *Křesťanství: Pravoslavi*. [online] [2010-04-15] Dostupný z www: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/pravoslavi/>

¹²⁶ „Pro pochopení národotvorných procesů v jihovýchodní Evropě je nutné vědět, že ne všichni slovanští muslimové na Balkáně jsou Bosňáci. (Jde například o islamizované obyvatelstvo Srbska, Černé Hory, Kosova, Makedonie a Bulharska, které nepřijalo národní identitu většinové populace a nadále si uchovává své specifické etnonáboženské vědomí.)“ Zdroj: Wikipedie (2009) *Bosňáci*. [online] [2010-04-15] Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bos%C5%88%C3%A1ci>

¹²⁷ Wikipedie (2009) *Bosňáci*. [online] [2010-04-15] Dostupný z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bos%C5%88%C3%A1ci>

¹²⁸ Wikipedia (2010) *Bosniaks*. [online] [2010-04-15] Dostupný z www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Bosniaks>

znamenal, že každý muslim mohl politicky a společensky růst. Jejich víra, kulturní tradice a silný bosenský patriotismus se stal jejich identitou.¹²⁹

Bosenský jazyk se jen nepatrně liší od Srbštiny a Chorvatštiny, většinou v gramatice či psaném projevu. Písmem je latinka i cyrilice.

Bosňáci se řadí k islámským sunnitům, ale většina z nich přechází k ateismu.¹³⁰ Islámské náboženství je nejmladší ze všech světových náboženství, jeho pramenem je Korán. „Každý muslim by měl dodržovat pět základních povinností: uznávat Alláha jako jediného a všemocného Boha, pětkrát denně se modlit, dodržovat třicetidenní půst v ramadánu, poskytovat almužnu chudým, alespoň jedenkrát vykonat pouť do Mekky. Islám je především praktické náboženství, zdůrazňuje rovnost všech muslimů před Bohem a prosazuje sociální spravedlnost.“¹³¹

„Sunnitský islám nemá žádnou církevní organizaci, nemá kněze a bohoslužba se omezuje na modlitbu, ke které věřící svolává muezzin. Roli duchovenstva zde hrají tzv. **ulamá**, učenci, kteří se zabývají jak teologickými, tak i právníckými otázkami.“¹³²

2. 6 Historie Bosny a Hercegoviny

První písemná zmínka o „Bosnae“ („Bosona“), spadající pod vliv Srbů, se objevuje v dokumentu *De Administrando Imperio* (přibližně rok 950 n.l.) od byzantského císaře Konstantina VII. Porfyrogenneta. Na území dnešní Bosny žilo střídavě několik národů - Ilyrové, Římané, Řekové, Gótové, Slované, kteří s sebou přinesli také tři různá světová náboženství: křesťanství, judaismus a islám.¹³³ Bosna a Hercegovina, jako stát, v průběhu prvního tisíciletí n.l. několikrát vznikala, byla potlačována nájezdy jiných kmenů a zase se znovu objevovala. Vzhledem k tomu, že zde žila pestrá paleta etnických skupin, nemůžeme mluvit o rasové identitě, která je typická pro sousedící Srby či Chorvaty. Oba národy si na ni střídavě dělali nárok a zabírali ji. Bosna byla místem, kde se střetával Západ s Východem, nicméně, sami Bosňáci se svou vírou vymykali jak katolickému Římu, tak ortodoxní Byzanci.¹³⁴

Velký bán¹³⁵ Kulin se v době nezávislosti státu (konec 12. století) obrátil na tzv. bogomilské hnutí, založené bulharským mnichem Bogomilem v 10. st. n. l. Existuje

¹²⁹ HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 29.

¹³⁰ Wikipedia (2010) *Bosniaks* [online] [2010-04-15] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Bosniaks](http://en.wikipedia.org/wiki/Bosniaks)

¹³¹ Apu.cz *Islám* [online] [2010-04-15] Dostupný z [www: http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html](http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html)

¹³² Apu.cz *Islám* [online] [2010-04-15] Dostupný z [www: http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html](http://www.nabozenstvi.apu.cz/islam.html)

¹³³ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 31.

¹³⁴ Tamtéž, s. 31.

¹³⁵ Bán – „titul užívaný pro regionální správce či vládce, který byl používán v některých státech Střední a Jihovýchodní Evropy v období od 7. století do 20. století“ Zdroj: Wikipedie (2010) *Bán* [online] [2010-04-01] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1n](http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1n)

několik verzí etymologie slova, ale nejvíce se daný výraz blíží významu „milující Boha“.¹³⁶ Tato hereze neuznávala organizaci křesťanské hierarchie i celou její liturgii kromě modlitby Otčenáš, kterou pronášel sám Ježíš. Bůh i Satan má stejnou moc, jelikož svět od počátku stvoření ovládají dvě protichůdné síly: Bůh proti Ďáblu, Duch proti Hmotě, Duše proti Tělu atd. Bogomilové odmítali uznat svatost Kristovy matky, Starý zákon a ukřižování, oběť mše svaté, stejně jako uctívání svatých.¹³⁷

Je samozřejmé, že v období rozmachu křesťanství byla taková asketická revolta nemyslitelná, proto brzy zasáhla Papežská stolice v podobě křížáckých výprav proti bezvěrcům. Během pětileté svaté války (1235 – 1240) se uherským vládcům postupně podařilo přimět Bosňáky k poslušnosti nejen pomocí zbraní, ale také povoláním dominikánských a františkánských mnichů. Kacířství však v zemi přetrvávalo a r. 1322 byl zvolen bánem stoupenec bogomilství Stepjan II. Kotromanič. Za vlády jeho synovce Tvrtka vzniklo první nezávislé bosenské království (1353), přičemž došlo také k rozšíření území (Tvrtko používal titul „*Král Bosny, Srbska a Západních zemí*“).¹³⁸

Doba prosperity trvala jen krátce. V roce 1463 dobyli Bosnu Turkové, kteří z ní na čtyři stal let vytvořili osmanskou provincii. Potlačování hereze v zemi nabývalo na síle, nicméně sami bogomilové postupně přijímali islámskou víru a kulturu; do roku 1550 byla už polovina státu muslimská. Za svoji duchovní vstřícnost získali Bosňáci přízeň osmanské vlády a stali se tak privilegovanou sociální vrstvou – vlastnili rozsáhlé pozemky, obchodovali, působili v úřední správě. Balkánští křesťané, srbští pravoslavní i chorvatští katolíci směli v nově islámském státě vykonávat své bohoslužby, ale museli platit zvláštní daň, tzv. džizja¹³⁹. Na tomto příkladu je vidět, že i přes finanční daň byli muslimové ochotní ve svém státě tolerovat jiné náboženství a umožnit křesťanům volně vyznávat svoji víru. Korán sám o sobě považuje židy a křesťany za „lid Knihy“, který sice zbloudil, ale zaslouží si ochranu a úctu muslimů, pokud proti nim nepodnikají nepřátelské akce¹⁴⁰.

Daň džizja a další finanční závazky podnítily odpor a nenávist vůči muslimům v řadách srbských a chorvatských nacionalistů, což je klíčové i pro bosenskou válku v devadesátých letech 20. století. Už v 17. století se formovaly skupiny protimuslimských

¹³⁶ Wikipedie (2010) *Bogomilství* [online] [2010-04-01] Dostupný z www:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bogomilstv%C3%AD>

¹³⁷ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 32;

¹³⁸ Tamtéž, s. 32;

Wikipedia (2010) *History of Bosnia and Hercegovina (958 - 1463)* [online] [2010-04-01] Dostupný z www:

[http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Bosnia_and_Herzegovina_\(958%E2%80%931463\)](http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Bosnia_and_Herzegovina_(958%E2%80%931463))

¹³⁹ Srov. BERROUCHE, A. (2009) *Plaf nebo zemřeš... a nebo se staň muslimem*. [online] [cit. 2010-04-02]

Dostupný z www: <http://berrouche.blog.idnes.cz/c/99142/Plaf-nebo-zemres-a-nebo-se-stan-muslimem.html>

¹⁴⁰ Wikipedie (2010) *Korán*. [online] [2010-04-02] Dostupný z www:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kor%C3%A1n>

záškodnických banditů, kteří si říkali „hajduci“.¹⁴¹ V následujících letech Osmanská říše upadala, Turci ztráceli ve válkách četná území, z nichž se museli Bosenští muslimové stáhnout zpět do Bosny. V této době začaly hrát svoji roli také dvě světové velmoci: chorvatští katolíci se orientovali na Rakousko–Uhersko, zatímco Srbové byli podporováni Ruskem a Ukrajinou. Následovalo několik srbských a křesťanských povstání. V roce 1812 musel sultán Mahmúd II. postoupit Srbsku šest správních území, přičemž roku 1830 bylo v rámci osmanské říše vyhlášeno Srbské knížectví. Rovněž byla zrušena i křesťanská daň.¹⁴²

Ke konci devatenáctého století se Rakousko–Uhersko snažilo zabránit Rusku a Srbsku, aby získalo příliš velký vliv v rozpadající se osmanské říši, proto Bosnu r. 1878 okupovalo a o třicet let později (1908) anektovalo. Habsburská okupace vyvolala nejenom stěhování Muslimů (z Bosny do Turecka, Ameriky a do oblasti muslimského Sandžaku v Srbsku), ale také nevoli Srbů, Ruska, Turecka a dalších zemí. Během nadvlády Rakouska-Uherska se v Bosně vytvořily tři politické strany – Muslimská pokroková strana, Srbská národní organizace a Chorvatské národní společenství. Sociální demokraté jako jediní nebyli náboženskou politickou stranou.¹⁴³

Dne 28. června 1914 byl spáchán atentát na habsburského následovníka trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este V hlavním městě Sarajevu, jej zavraždil srbský nacionalista Gavrilo Princip. Tento atentát se stal záminkou pro vypuknutí první světové války, kterou Rakousko-Uhersko vyhlásilo hned následujícího dne.¹⁴⁴

Po válce se Bosna stala součástí nového seskupení „Království Srbů, Chorvatů a Slovinců“ (později Království Jugoslávie). Jak je patrné z názvu, o Bosňácích zde nebyla řeč. Muslimové se v novém státě stali menšinou, jejich majetek a půda byly zabírány a zvedla se proti nim ještě ostřejší vlna násilí. V roce 1939 došlo k reorganizaci království, vzniklo několik menších území tzv. *bánovin*, přičemž jednu část Bosny získalo Srbsko a druhou část Chorvatská bánovina. Cílem této reformy bylo potlačit národní uvědomění jednotlivých států a upevnit jednotu všech obyvatel v zemi. K realizaci nakonec nedošlo, protože svět stál na prahu nové války.¹⁴⁵

V druhé světové válce se nacionalistické boje mezi jednotlivými národy vyhrotily. Nejkrutěji se projevilo fašistické Chorvatsko, které zavraždilo tisíce Židů, Muslimů a Srbů.

¹⁴¹ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 33; Viz. Wikipedie (2010) *Hajduci*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hajduci](http://cs.wikipedia.org/wiki/Hajduci)

¹⁴² VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 34.

¹⁴³ Tamtéž, s. 34.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 34.;

Wikipedie (2010) *Dějiny Bosny a Hercegoviny* [online] [2010-04-02] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny](http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny)

¹⁴⁵ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 34; Wikipedie (2010) *Dějiny Bosny a Hercegoviny* [online] [2010-04-02] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny](http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny)

Největší masové vyhlazování Srbů začalo v roce 1941 a do konce války dosáhlo děsivých rozměrů. Oběti byli posílány do koncentračních táborů, zejména do Jasenovace. Ať již náhodou či plánem, faktem zůstává, že poblíž těchto táborů během bosenské války vybudovali Srbové stejná zařízení pro Muslimy. Srbští nacionalisté tzv. „četnici“¹⁴⁶ bojovali nejdříve na straně Jugoslávských partyzánů (vůdce Josip Tito), později spolu s Italy bojovali proti nim a chorvatským „ustašovcům“.¹⁴⁷ ke kterým se přidali Muslimové.¹⁴⁸

Z války nakonec vítězně vyšel Titův komunistický odboj. Hranice Jugoslávie se měly vrátit do stejné podoby jako před vznikem království, to znamená, že i Bosna měla opět mít své místo na mapě. Otázkou však zůstávalo, komu bude patřit. Tito rozhodl, že Federativní republika Bosna a Hercegovina nebude ani chorvatská, ani srbská, ani muslimská, nýbrž v ní budou žít Srbové, Chorvati a Muslimové v jednotě, v bratrství, svornosti a svobodě.¹⁴⁹ Tato komunistická ideologie však v reálu vypadala jinak. Srbové požadovali větší zastoupení ve státním aparátu a rovněž v komunistické straně. Tento požadavek se nelíbil jak Chorvatům, tak Muslimům, kteří byli považováni za národnostní menšinu i přesto, že v té době tvořili největší etnickou skupinu. Bosenští Muslimové byli sice pod státní ochranou před ostatními, ale neměli status *naroda*¹⁵⁰ jako Srbové či Chorvati. Aby Tito napravil tuto nerovnováhu, prohlásil v roce 1964 Muslimy také za *narod*. Tento akt vyvolal v Srbech a Chorvatech nevoli, nicméně, pomocí tajné policie a silných represí, se Titovi dařilo tyto nepokoje potlačit.¹⁵¹ Přestože komunistický režim je z mnoha pohledů hodnocen spíše negativně, socialistická Bosna a Hercegovina díky investicím bohatších států (Srbska a Slovinska) od 50. let rychle ekonomicky rostla: rozsáhlé přírodní zdroje umožnily vybudovat nový průmysl a infrastrukturu, vodní elektrárny, ocelárny, železnice atd. V období Titovi Jugoslávie se Bosňáci stali oficiálním národem republiky.¹⁵²

Jedním z klíčových faktů pro válku v 90. letech byly různé tendence obyvatel na venkově a ve městě. Zatímco ve větších městech nic nebránilo společnému soužití několika národů (díky větší anonymitě, přítomnosti bezpečnostního aparátu atp.), na venkově převládala izolovanost jednotlivých etnik. Byli to právě vesničané, kteří v druhé

¹⁴⁶ Wikipedie (2010) *Četnici* [online] [2010-04-02] Dostupný z www:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cetnici>

¹⁴⁷ **Ustašovci** - chorvatské ultranacionální a fašistické hnutí. Zdroj: Wikipedie (2010) *Ustašovci* [online] [2010-04-02] Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Usta%C5%A1ovci>

¹⁴⁸ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 35, 36.

¹⁴⁹ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 36.

¹⁵⁰ Slovanský výraz pro „lid“ Zdroj: VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 15.

¹⁵¹ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 37.

¹⁵² Wikipedie (2010) *Dějiny Bosny a Hercegoviny* [online] [2010 04-03] Dostupný z www: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny

světové válce bojovali na všech stranách (nejvíce pak na straně Srbů). Jak píše Vulliamy, pro ně válka ještě neskončila.¹⁵³

¹⁵³ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 37.

3 Konflikt v Bosně a Hercegovině

Co přesně předcházelo konfliktu v Bosně a Hercegovině, a jaký to mělo dopad na jednotlivé etnické skupiny, nastiňuje tato kapitola.

3. 1 Předválečná situace v bývalé Jugoslávii

Po smrti vůdce Tita (1980) se začaly objevovat první problémy. Narůstající počet muslimského obyvatelstva Srby značně znepokojoval, protože se stávali menšinou. Když se v Bělehradu diskutovalo o změně hranic jednotlivých republik, Srbové se nechtěli oddělit od rozpadající se Jugoslávie, ale zároveň se nechtěli stát součástí muslimské Bosny. Muslimové a Chorvati také nechtěli zůstat v Jugoslávii, ve které pociťovali srbskou převahu. Slovinsko jako první vyhlásilo nezávislost, poté následovalo Chorvatsko. Separatistické tendencí ve Slovinsku se podrobněji věnuje R. Dizdarević ve své knize *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie*, na kterou tímto odkazují.¹⁵⁴

V listopadu 1990 proběhly první svobodné volby, v nichž měly úspěch všechny etnicky zakořeněné strany. Největší podporu získala Muslimská Strana demokratické akce (SDA), druhá v pořadí byla Srbská demokratická strana (SDS) (podpůrná strana Socialistické strany Slobodana Miloševiče) a Chorvatská demokratická unie (HDZ) v čele s Franjem Tuđmanem. Prezidentem republiky se stal vůdčí představitel SDA Alija Izetbegović. Koaliční vláda však nezabránila čím dál větším nacionalistickým snahám o nezávislost.¹⁵⁵

Válce předcházelo několik událostí. Nejdříve se začalo bojovat v Chorvatsku. Dne 22. prosince 1990 přijal chorvatský parlament novou ústavu, která Srbům, žijícím na území Chorvatska, odebrala určitá práva, jež jim zaručovala předchozí socialistická ústava. Srbové se následně vzbouřili a konaly se první ozbrojené konflikty: 30. září 1991 Jugoslávská federální armáda (později Vojska Republiky Srbské) zmasakrovala chorvatské občany ve vesnici Ravno v Hercegovině.¹⁵⁶ Prezident Srbské republiky Slobodan Milošević se v březnu 1991 tajně sešel s představitelem HDZ Franjem Tuđmanem, aby se dohodli na rozdělení Bosny a Hercegoviny. Srbové chtěli získat území, kde žila srbská většina, stejně tak Chorvaté požadovali území, kde žilo více Chorvatů. Setkání se konalo v městě Karađorđevo, v Srbsku. K naplnění dohody však

¹⁵⁴ DIZDAREVIĆ, R. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie. Svědectví*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Vašut, 2002, s. 200

¹⁵⁵ VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, str. 38

¹⁵⁶ Wikipedie (2010) *Válka v Bosně a Hercegovině* [online][2010-04-06] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Bosn%C4%9B_a_Hercegovin%C4%9B](http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Bosn%C4%9B_a_Hercegovin%C4%9B)

nedošlo, jelikož Milošević podporoval etnické čištění Chorvatů prováděné srbskými ozbrojenými silami.¹⁵⁷

Od poloviny září 1991 SDS začala vytvářet srbské autonomní oblasti, které se defacto spravovaly samy bez účasti republikové vlády. V lednu následujícího roku (9. ledna 1992) SDS tyto oblasti přetransformovala v Srbskou republiku Bosny a Hercegoviny, později v Republiku Srbskou (srpen 1992), jenž se rozkládala na srbských většinových územích.¹⁵⁸ Také nacionalističtí Chorvaté nezháleli. Vedoucí strana HDZ vytvořila v Bosně svoji odnož a pomocí ní kontrolovala stav v zemi. Vedoucími představiteli byli Mate Boban, Dario Kordić, Jadranko Prlić a další. Dne 18. listopadu 1991 strana vyhlásila existenci Chorvatského společenství Herzeg-Bosna, které mělo fungovat jako politicky, ekonomicky, kulturně a teritoriálně oddělený celek na území Bosny. Poté co se od Jugoslávie oddělilo Slovinsko, Bosna a Hercegovina rovněž usilovala o samostatný stát. Ve dnech 29. února – 1. března 1992 se konalo referendum o nezávislosti, ve kterém se téměř všichni Bosňáci a Chorvaté vyslovili pro, Srbové však referendum bojkotovali. Přestože republika byla uznána Spojenými státy i zeměmi EU, Srbové v ulicích začali stavět barikády a zaútočili na několik míst.¹⁵⁹

3. 2 Pozadí války

Jugoslávská federální armáda (JNK) oficiálně opustila Bosnu dva měsíce po vyhlášení nezávislosti, ale většina zbraní a vysoce postavených příslušníků armády, včetně generála Ratka Mladiće zůstala v armádě Republiky srbské, což byla jedna z nevýhod vojenského postavení Bosny.¹⁶⁰ Další nevýhoda spočívala v tom, že v září 1991 Bezpečnostní rada OSN uvalila zbrojní embargo na přední část Jugoslávie, což postihlo nejvíc právě Bosnu a Hercegovinu. Srbové zdědili většinu zbraní po JNK a Chorvaté je snadno mohli pašovat přes moře. Nejenom Bosna byla proti, také kongres a senát USA schválil rozhodnutí o zrušení embarga, nicméně prezident USA Bill Clinton tento návrh vetoval, aby si neznepřátelil oponující státy (Velká Británie, Francie, Rusko a další). Zbraně se ale nakonec k Bosňanům dostaly - nelegálně právě z USA. Civilní obyvatelstvo i vojáci se organizovali do několika vojsk.¹⁶¹

¹⁵⁷ Wikipedia (2010) Meeting in Karađorđevo [online][2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/Kara%C4%91or%C4%91evo_agreement

¹⁵⁸ Wikipedie (2010) Dějiny Bosny a Hercegoviny [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny

¹⁵⁹ Wikipedie (2010) Válka v Bosně a Hercegovině [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Bosn%C4%B9B_a_Hercegovin%C4%B9B#Referendum_o_nez.C3.A1vislosti_Bosny_a_Hercegoviny

¹⁶⁰ Wikipedia (2010) Bosnian War [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina

¹⁶¹ Wikipedia (2010) Bosnian War [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Arms_embargo

Jugoslávská federální armáda bojovala společně s Vojskem Republiky Srbské (VRS), Chorvaté založili vlastní Chorvatský obranný koncil v rámci Chorvatského společenství Herzeg-Bosna (HVO), a také Bosňané působili ve svém Vojsku Republiky Bosna a Hercegovina (ARBiH). U žádné z těchto organizací však nelze říct, že byla etnicky složená pouze ze Srbů, Chorvatů či Bosňáků. Cca 25% bosenského vojska ARBiH tvořili rodilí Chorvaté a Srbové. Jednalo se tedy opravdu o válku všech proti všem. Vedle oficiálních armád existovaly ještě nejrůznější polovojenské jednotky, např. srbští „Bílí orlí“ a „Srbská dobrovolná garda“, bosenská „Patriotická liga“ a „Zelené barety“, a „Chorvatské obranné síly“.¹⁶²

Přestože válka probíhala na geograficky vymezeném území dnes již bývalé Jugoslávie, konflikt měl mezinárodní charakter. Jednotlivé skupiny získávaly podporu jiných států většinou na základě náboženského vyznání. Na straně srbského vojska stálo pravoslavné Rusko a dokonce i o řeckých dobrovolnících je zmínka, že v Srebrenici vztyčili svoji vlajku poté, co tam byl Srby spáchán masakr. Neonacisté z křesťanských zemí Německa, Rakouska a Švédska podporovali Chorvaty, zatímco „Íránská revoluční garda“ a „Mudžahidové“¹⁶³ bojovali pro bosenské Muslimy.¹⁶⁴

3. 3 Bosenská válka 1992 - 1993

Chorvaté považují za začátek války již zmíněný útok na Ravno, Bosňané zase mírový pochod, při němž byla srbskými záškodníky zastřelena studentka medicíny Suada Dilberović a dalších pět lidí (5. dubna 1992). Oficiálně válka začala už druhý den referenda o nezávislosti Bosny a Hercegoviny, kdy došlo k útoku na srbský svatební průvod v muslimské části Baščaršija v Sarajevu. Jak již bylo řečeno, Srbové (resp. SDS) postavili v hlavních ulicích Sarajeva barikády na protest proti referendu. Rovněž žádali potrestání viníků útoku na srbskou svatbu a změny v ministerstvu vnitra. Dne 5. dubna 1992 začalo obléhání Sarajeva, které trvalo až do 29. února 1996, jednalo se o nejdelší obléhání v novodobých dějinách.¹⁶⁵

Cílem útoků bylo způsobit civilnímu obyvatelstvu co největší možné utrpení tak, aby bosenské vládní organizace vyhověly srbským požadavkům. Během března až května 1992 útočila srbská vojska společně s JNK ve východní Bosně. Jakmile vytyčená města a vesnice získali pod svoji kontrolu systematicky začali plenit a vypalovat domy

¹⁶² Wikipedia (2010) Bosnian War [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Course_of_the_war

¹⁶³ Mudžahidové – muslimští dobrovolníci, kteří pocházeli z nejrůznějších islámských zemí - Írán, Afghánistán, Alžírsko a další. Zdroj: HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 283

¹⁶⁴ Wikipedia (2010) Bosnian War [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina

¹⁶⁵ Wikipedia (2010) Siege of Sarajevo [online] [2010-04-06] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Sarajevo

Bosňanů, kteří byli následně zajati, zbiti nebo v průběhu drancování zabiti. Muže poslali do koncentračních táborů, ženy byly internovány do uprchlických táborů, kde žily v nelidských, nehygienických podmínkách a byly soustavně znásilňovány srbskými vojáky. Vše se dělo se souhlasem místní srbských autorit i policejních sil. Několik „znásilňovacích táborů“ se nacházelo ve Foče, z nichž nejznámější byl Karamanův dům. Sám šéf policejních sil ve Foče chodil do těchto táborů, aby si vybral a odvedl některou z dívek či žen. Stejným způsobem se chovali všichni vojáci a policisté, brali si ženy s sebou na vojenské základny, kde je drželi, opakovaně znásilňovali a dokonce mezi sebou prodávali. Přibližně 20 až 50 tisíc žen a dívek bylo takto zneuctěno, některé sotva dosáhly věku čtrnácti let. Během dvou let byli všichni muslimové z Foči vyhnáni nebo zabiti, jejich modlitebny byly zničeny, včetně nejvýznamnější mešity na Balkáně – „Aladža“ mešity.¹⁶⁶

V dubnu 1992 se SDS rozhodla, mimo jiné, ovládnout region Prijedor. Vyhlášení o převzetí moci bylo vysíláno na Rádiu Prijedor v průběhu celého dne. V noci z 29. – 30. dubna byli zaměstnanci veřejné bezpečnostní stanice a policisté v záloze shromážděni v prijedorské čtvrti Cirkin Polje, rozděleni na pět skupin o dvaceti lidech z nichž každá měla převzít kontrolu nad významnými budovami ve městě – banka, pošta, soudní budova atd. Po úspěšném převratu začali Srbové v okolí Prijedoru stavět další koncentrační tábory z nichž nebylo možné uniknout – nejznámější tábor byl Omarska, Keraterm a Trnopolje. První zadržení zde byli importováni již během května 1992, jednalo se především o Muslimy a také několik Chorvatů. Životní podmínky v těchto táborech byly stejně nelidské jako v těch za druhé světové války, ne-li horší. Bití, mučení, popravy, hladomor, otrava zkaženým jídlem - to vše bylo na denním pořádku. Prijedorský masakr je hned po Srebrenici považován za druhý největší spáchaný během bosenské války.¹⁶⁷

V průběhu května Srbové ovládli 60% území Bosny, kromě Foči a Prijedoru zaútočili na mnoho dalších měst, např. Bosanski Brod, Banja Luka, Brčko, Visegrád a další. Mnoho srbských civilistů migrovalo ze střední Bosny právě do těchto regionů. V červnu se do války zapojily Obranné síly OSN UNPROFOR a rovněž organizace Červený kříž, která pomáhala bosenským uprchlíkům. Muslimy nevyháněli z jejich domovů pouze Srbové, nýbrž i Chorvaté. Dne 18. června 1992 obdržela bosenská teritoriální obrana v okresech Novi Travnik a Gornji Vakuf ultimátum Chorvatského obranného koncilu (HVO), aby zrušila dosud existující úřady Bosny a Hercegoviny, založila instituce Chorvatského společenství Herzeg-Bosna a slíbila jí věrnost. Během 24

¹⁶⁶ Wikipedia (2010) *Foča massacre* [online] [2010-04-07] Dostupný z ww: http://en.wikipedia.org/wiki/Fo%C4%8Da_massacre

¹⁶⁷ Wikipedia (2010) *Prijedor massacre* [online] [2010-04-07] Dostupný z www: http://en.wikipedia.org/wiki/Prijedor_massacre

hodin měli být také vyhnáni všichni Muslimové. Následujícího dne HVO zaútočila na poštovní úřad a základní školu.¹⁶⁸ Vztahy mezi Chorvaty a Srby nebyly sice ideální, nicméně Radovan Karadžić (Srb) a Mate Boban (Chorvat) v dubnu 1992 uzavřeli smlouvu v rakouském městě Graz¹⁶⁹. Cílem dohody bylo omezit konflikty mezi oběma národy a společně se soustředit na převzetí bosenského území. Z toho jasně vyplývá, že Muslimové byli v této válce značně oslabeni.

Rok 1993 byl ve znamení chorvatských útoků. Poté, co na začátku ledna Srbové odmítli Vance-Owenův mírový plán¹⁷⁰, se konflikty vystupňovaly. Dne 11. ledna vybuchla v bosenském hotelu v Gornji Vakuf bomba, kterou tam umístili chorvatští vojáci. Útok byl strategicky promyšlený; protože Gornji Vakuf v té době spojovalo dolinu Lašva a Hercegovinu – dvě území patřící Chorvatskému společenství Herceg-Bosna. Zničený hotel předtím sloužil Bosňákům jako vojenská centrála. V době, kdy město výjimečně nebylo ostřelováno, probíhala jednání. Chorvatský plukovník Andrić požadoval, aby Bosňáci složili zbraně a přijali kontrolu HVO nad městem a pokud tak neučiní, srovná Gornji Vakuf se zemí. Odvetou za odmítnutí požadavku bylo několikaměsíční obléhání města a těžké ostřelování doliny Lašva. Zde probíhaly další etnické čistky, vraždy a znásilňování stejně jako ve Foči či Omarske. Bosňáci byli popravováni především z politických, rasových a náboženských důvodů. Vojáci se neostýchali zastřelit jak devadesáti-šestiletou ženu, tak ani tří-měsíční miminko přímo v dětské postýlce. Masakr v dolině Lašva je považován za největší genocidu v konfliktu mezi Chorvaty a Bosňáky.¹⁷¹

Během dubna 1993 probíhala válka také v Hercegovině, kde překvapivě bojovala Armáda Republiky Srbské společně s Chorvatským obranným koncilem proti srbským silám. V místech ovládnutých Chorvatským společenstvím Herzeg-Bosna však byly zavedeny chorvatské symboly, chorvatská měna a ve školách se učila chorvatština. Další smutně známou událostí roku 1993 bylo devíti-měsíční obléhání Mostaru. Chorvatský obranný koncil obsadil zejména západní část města, jednotky HVO hlídaly všechny cesty vedoucí do Mostaru, čímž znemožnily přístup mezinárodním organizacím. Každý Bosňák musel z okna svého domu vyvěsit bílou vlajku na znamení oddanosti HVO, ale všichni byli stejně nakonec vyhnáni. Bosenská armáda v září zahájila vojenskou operaci proti

¹⁶⁸ Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-07] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina

¹⁶⁹ Wikipedia (2010) *Grant agreement* [online] [2010-04-07] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/Graz_agreement

¹⁷⁰ **Vance-Owenův plán** - mírový plán OSN, který měl rozdělit Bosnu na tři etnicky vyhraněná území.

Vzhledem k tomu, že byl vzápětí odmítnut nejenom Srby, je dnes chápán jako poslední pokus na záchranu multietnické Bosny. Viz.: Wikipedia (2010) *Peace plans offered before and during the Bosnian War* [online] [2010-04-07] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/Peace_plans_offered_before_and_during_the_Bosnian_War#Vance-Owen

¹⁷¹ Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-07] Dostupný z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina

chorvatským armádám, známá jako „Neretva 93“.¹⁷² Cílem bylo ukončit obléhání Mostaru a znovu získat zabraná území v Hercegovině. Operace však byla zastavena, poté co bosenské úřady obdrželi zprávu, že byl ve vesnicích Grabovica a Uzdol spáchán masakr chorvatského civilního obyvatelstva. Obranné síly OSN v tomto konfliktu mnoho nezmohly, tak se alespoň snažily chránit, tehdy ještě relativně bezpečná útočiště kolem Sarajeva, Goražde, Srebrenice či Bihaće.¹⁷³

3. 4 Bosenská válka 1994 - 1995

V únoru 1994 se do války zapojila i Severoatlantická aliance (NATO). Jedním z důvodů bylo sestřelení několika tryskových letadel srbským vzdušnými silami. K útoku došlo nad územím střední Bosny, čímž Srbové porušili bezpečnostní zónu NATO. Boje mezi Chorvaty a Bosňáky oficiálně skončily dne 23. února, kdy velitel HVO – generál Ante Roso a velitel bosenské armády – generál Rasim Delić podepsali mírovou dohodu v Záhřebu. V březnu téhož roku Spojené státy americké zprostředkovaly mírovou smlouvu mezi Chorvaty z Bosny a Hercegoviny a Republikou Bosna a Hercegovina (reprezentována Bosňáky). Obě strany se dohodly na rozdělení území do deseti autonomních kantonů tak, aby v žádném z nich nedošlo k převaze jednoho etnika. Smlouva byla podepsána ve Washingtonu a Vídni, a de facto ustanovila Federaci Bosny a Hercegoviny.¹⁷⁴

Vojska Republiky Srbské ale stále bojovala. V červnu 1995 bosenští Srbové, pod vedením Ratka Mladiće, okupovali bezpečnou zónu OSN v Srebrenici, kde zabili cca 8 000 osob. Jednalo se o největší masakr spáchaný během bosenské války.

Po Washingtonské mírové dohodě chorvatská vojska zvítězila nad Srby v západní Bosně (červen, „Operace Léto '95“ a také v Srbské Krajině na území Chorvatska (srpen, „Operace Bouře“). Během roku 1995 ale Srbové stihli spáchat ještě několik dalších masakrů – Markale, Tuzla, Srebrenica.¹⁷⁵ Mezinárodní tlak na vůdce všech tří stran sílil a tak se od 1. listopadu do 21. listopadu 1995 konala mírová konference v Daytonu, Ohio. Výsledkem bylo podepsání Daytonské smlouvy dne 14. prosince 1995 v Paříži, která oficiálně ukončila válku v Bosně. Dohodu podepsali: srbský prezident Slobodan Milošević, chorvatský prezident Franjo Tuđman, bosenský prezident Alija Izetbegović, francouzský prezident Jacques Chirac, americký prezident Bill Clinton, britský premiér John Major,

¹⁷² Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-07] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina](http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina)

¹⁷³ Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-07] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina](http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina)

¹⁷⁴ Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-08] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina](http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina)

¹⁷⁵ Wikipedia (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-08] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina](http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina)

německý kancléř Helmut Kohl a ruský premiér Viktor Černomyrdin. Bylo dohodnuto politické rozdělení Bosny a Hercegoviny, struktura její vlády a stanoveny hranice vnitřního společenství. Dodržování smlouvy monitoruje široká škála mezinárodních organizací.¹⁷⁶

Podle posledních odhadů v této válce zemřelo celkem 200 000 lidí, z toho největší procento (cca 83,3%) tvoří Bosňáci. Společně s nimi bylo zabito také 320 vojáků UNPROFOR. Počet emigrantů, uprchlých ze země, se pohybuje okolo 1 326 000 osob.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Wikipedie (2010) *Daytonská dohoda*. [online] [2010-04-08] Dostupný z [www:](http://cs.wikipedia.org/wiki/Daytonsk%C3%A1_smlouva)
http://cs.wikipedia.org/wiki/Daytonsk%C3%A1_smlouva

¹⁷⁷ Wikipedie (2010) *Bosnian War* [online] [2010-04-08] Dostupný z [www:](http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Casualties)
http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Casualties

4 Srebrenická genocida

Srebrenická genocida je považována za nejhorší masakr spáchaný během bosenské války. Před patnácti lety se zde mírové síly OSN (UNPROFOR) staly svědky smrti více než osmi tisíc bosenských Muslimů. Některé pachatele se po několika letech podařilo najít a obvinít, někteří však stále ještě unikají spravedlnosti.

Město Srebrenica leží ve východní části Bosny a Hercegoviny, nyní patřící k území Republiky Srbské. Název je odvozen od slova *srebren*¹⁷⁸, což znamená stříbro. Ještě před válkou se zde těžila sůl, olovo, zinek, zlato a stříbro. Díky nedalekým lázním město přitahovalo také turisty.¹⁷⁹ Až do jara roku 1992 byla, dnes již srbská, enkláva¹⁸⁰ Srebrenica obývána ze 75% Muslimy, Srbové tehdy tvořili zhruba 23%. V roce 1993 Rada bezpečnosti OSN prohlásila Srebrenici za „bezpečnou zónu“¹⁸¹, což platilo po dobu dvou následujících let. Situace se však změnila počátkem července 1995. I přes schválení Vance-Owenova plánu, podle něhož měla Srebrenica patřit do provincie Tuzla obývané převážně muslimy, ji Srbové zabrali (stejně jako nedalekou Župu a Goražde).¹⁸² Během pouhých sedmi dnů donutili Srbové k útěku 23 000 muslimských občanů, z nich nejméně třetinu popravili.

4. 1 Útok na Srebrenici

Incidentům, jež předcházely masivnímu útoku na Srebrenici, nevěnovali velitelé UNPROFOR příliš velkou pozornost. Měli za to, že se jedná pouze o provokativní či zastrašovací akce ze strany Srbů a nedokázali závčas rozpoznat blížící se nebezpečí. Vojska Republiky Srbské vždy postupovala velice systematicky a jinak tomu nebylo ani v případě Srebrenice. Ze začátku se snažili útočit sporadicky, pomalu, tak aby to vypadalo, že pouze zastrašují nepřítele. Pro mezinárodní síly tedy bylo těžké uhodnout zda-li se jedná o výstrahu nebo skutečnou ofenzívu. Poté však svůj útok Srbové stupňovali. Pokud jim bylo naznačeno, že by měli přestat, klidně vyčkávali na další

¹⁷⁸ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 20.

¹⁷⁹ Wikipedie (2009) *Srebrenica*. [online] [2010-04-10] Dostupný z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Srebrenica](http://cs.wikipedia.org/wiki/Srebrenica)

¹⁸⁰ **Enkláva** – státní území obklopené územím jiného státu Zdroj: KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, 2005. s. 210

¹⁸¹ **Bezpečná zóna** představovala území chráněné mírovými jednotkami OSN Blíže viz. Hospodářské noviny (2010) *Bělehrad se omluvil za masakr ve Srebrenici*. [online] [2010-04-13] Dostupný z [www: http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici](http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici)

¹⁸² HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 20, s. 21.

příležitost, až mohli udeřit naplno. Vzhledem k malé rozloze enklávy a její geografické poloze v údolí, přestala bezpečná zóna Srebrenica existovat během pouhého týdne.¹⁸³

Nizozemské jednotky DUTCHBAT¹⁸⁴, přítomné v Srebrenici od roku 1993, disponovaly dvěma základnami. Všechna pozorovací stanoviště (dále jen PS) byla jasně označena vlajkami OSN, ale svým umístěním na vrcholcích kopců představovala snadný cíl. Úkolem vojáků bylo sledovat veškerou aktivitu v zóně a také dohlížet na odzbrojování muslimských jednotek, což se později ukázalo jako ne příliš šťastné řešení. Obecně zde tedy síly UNPROFOR měly působit spíše jako výstražná síla mezi dvěma znepřátelenými národy (Srby a Muslimy) než jako „druhý nepřítel“. Je nutné také ještě podotknout, že na následující útok ani situaci nebyli Holanďané připraveni ani vybaveni.¹⁸⁵

Útok na Srebrenici začal ve čtvrtek 6. července roku 1995. Na město nejdříve dopadlo několik střel, poté vypukly boje všude kolem nizozemských PS. Velitel nizozemského praporu v bezpečné zóně Ton Karremans váhal, zda-li započít sebeobranu, nasadit proti srbské převaze letecký útok nebo se snažit vyjednávat. Zvolil třetí možnost, ale dočkal se pouze vyhýbavé odpovědi, že má dotaz Srbům předat písemně. Velitelství UNPROFOR doporučilo použít letectvo pouze v krajním případě, tudíž palbu na pár PS nepovažovalo za důvod k nasazení letounů. Dalším důvodem byl také strach z možného opětovného zajetí příslušníků OSN, které se událo dva měsíce předtím. Letouny mezinárodních sil zaútočily na srbské muniční sklady poblíž města Pale, načež bosenští Srbové zajali jako rukojmí cca 375 příslušníků OSN po celé Bosně. Ani po dvou dnech sporadických paleb a střetů mezi Srby a Muslimy pplk. Karremans stále nevěřil, že by Srebrenici hrozil nějaký vážnější útok. Pár hodin po poledni dne 8. července ale Srbové zasáhli PS Foxtrot a donutili nizozemskou posádku vzdát se. Posádka měla dovoleno vrátit se zpět do Srebrenice, cestou však narazili na zátaras bosenského vojáka, který po přejetí tankem vybuchl a zabil jednoho z vojáků. Nizozemí tak mělo svoji první oběť.¹⁸⁶

Po obsazení dalších PS se většina Nizozemců nechala raději zajmout, než aby riskovali život na cestě zpátky do Srebrenice podél níž už byla strategicky rozmístěna srbská vojska. V sobotu v noci (8. července) se bosenská armáda chránící enklávu ocitla pod silnou palbou Srbů. Vzhledem k jejich přesile se Muslimové snažili jakkoliv zabránit Holanďanům, aby se stáhli zpět na základny, protože potřebovali jejich pomoc.

¹⁸³ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 28, s. 29

¹⁸⁴ DUTCHBAT – Holandské jednotky UNPROFOR Viz. Wikipedia (2009) *Dutchbat*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Dutchbat](http://en.wikipedia.org/wiki/Dutchbat)

¹⁸⁵ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 29, s. 30, s. 31

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 31 - 34

Požadovali zapojení leteckých sil, čímž si Karremans stále nebyl jistý. Ačkoliv bylo město v úplném obležení a Srbové měli značnou převahu, hrozilo zde riziko, že střely zasáhnou také civilní obyvatelstvo. Mezitím už začaly stovky Muslimů prchat ze švédského útočiště v okolí řeky Jadar směrem na sever. Kolem poledne byla vypálena vesnička Pusmulići ležící pouhé tři kilometry od Srebrenice. Generálporučík Bernard Janvier, v té době vrchní velitel sil OSN v Jugoslávii, rozhodl, že DUTCHBAT bude zatím držet pozice.¹⁸⁷

Následujícího dne (neděle 9. července) poslal generál Janvier a generální tajemník OSN Jasuši Akaši do Záhřebu ultimátum, aby Srbové přestali útočit, propustili zajatce a vrátili jim jejich výzbroj, jinak že si vyžádají leteckou podporu NATO: Mladićův zástupce generál Zdravko Tolimir však reagoval lživým tvrzením, že v Srebrenici žádní Srbové nejsou. Jak již bylo řečeno, Nizozemci zde příliš nezmohli. Jejich úkolem byla především ochrana civilního obyvatelstva. Pokud by společně s Armádou Bosny a Hercegoviny zahájili palbu proti Srbům, přestaly by být nestranní a mohli tak ohrozit ostatní jednotky OSN přítomné v enklávě.¹⁸⁸

V pondělí 10. července začala srbská ofenzíva nanovo. Vzhledem ke špatnému počasí stáhlo velení sil NATO dočasně hlídkující letouny F-16 zpět do italské základny ve Vicenze. Srbové si počínali obezřetně. Záměrně se vyhýbali zádržným stanovištím, aby spojenci neměli důvod k leteckému útoku. Celá situace budila zdání, že Srbové dávají uprchlíkům šanci utéct do Potočari, ovládanou Muslimy. Ještě týž večer sám Ratko Mladić opět popřel obsazení enklávy, což byla jasná lež. Protože útoky sílily z hodiny na hodinu, rozhodli se spojenci spustit leteckou operaci „Modrý meč“.¹⁸⁹, přičemž prioritou bylo zajištění bezpečnosti vlastním lidem. Během noci obdrželi DUTCHBAT srbské ultimátum, ve kterém jim bylo nařízeno opustit během 48 hodin enklávu. Rovněž Srbům bylo pohroženo leteckým útokem NATO, pokud se druhý den brzy z rána nezačnou stahovat. Ani jedno z ultimát však Janvier s Akašim nevydali. Došlo zde k tragickému nedorozumění mezi UNPROFOR a DUTCHBAT, co se týkalo podmínek a rozsahu útoku. Letouny měly zaútočit pouze na aktivní srbské jednotky a to pouze v případě sebeobrany. Ze Srebrenice brzy začaly proudit davy muslimských uprchlíků, bosenská armáda se stáhla.¹⁹⁰

Dopoledne v úterý 10. července už byla srbská vojska pár metrů od Srebrenice. Nizozemci z PS Bravo 1 a několika dalších PS se ocitly pod těžkou palbou a ze strachu o svůj život se raději stáhli. Útoky byly stále více intenzivnější a stále více civilistů prchalo směrem k nizozemským základnám v naději, že je Nizozemci ochrání. Jediné akce,

¹⁸⁷ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 36 – 39.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 40 – 44.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 45.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 43 – 48

kteřou mohli podniknout byla snaha zastavit veškerý útok a začít s evakuací muslimských civilistů do Potočari, kde byla další základna DUTCHBAT. V odpoledních hodinách se podařilo leteckým jednotkám OSN a NATO zničit několik srbských tanků. Útok však musel být brzy odvolán, poté co Srbové vyhrožovali, že zabijí všechny holandské zajatce a muslimské uprchlíky. Krátce po čtvrté hodině už ve Srebrenici nebyl přítomen jediný civilista nebo příslušník DUTCHBAT. Srebrenica padla do rukou Srbů.¹⁹¹

4. 2 Deportace civilistů a následný masakr

Téměř 25 000 muslimských uprchlíků se v nelidských podmínkách tísnilo v okolí nizozemské základny v Potočari. Bylo 11. července 1995. Na základnu přicházeli další a další vystrašení civilisté s myšlenkou, že se o ně Nizozemci postarají. Holandské jednotky však na takovou akci nebyly připraveny, improvizovaly jak se dalo. Lidem chyběly základní potraviny, léky, voda, sociální zařízení. V takto otřesných podmínkách se brzy začaly šířit infekce a hrozilo vypuknutí epidemie.¹⁹²

Hned po svém příjezdu si velitel srbských vojsk Ratko Mladić pozval do Bratunace podplukovníka Karremanse. Na jednání požadoval, aby Muslimové složili zbraně a letouny OSN přestaly bombardovat srbské tanky, načež Karremans odpověděl, že to není jeho věc, ale rozhodnutí OSN třeba až z New Yorku. Velitel nizozemských sil hovořil o obavách z osudu uprchlíků a snažil se dále vyjednávat, prozatím bez úspěchu. Když se pak americký chargé d'affaires Rudolph Perina setkal v Bělehradě s prezidentem Miloševićem a naléhal na něj, aby Srbům přerušil vojenské dodávky, Milošević se ohradil, že ještě ani neměl možnost Mladiće kontaktovat. Muslimským civilistům ani příslušníkům OSN prý neublíží. O tom, co udělají s muži, však nepadlo ani slovo.¹⁹³

První Srbové vstoupili do Potočari kolem poledne 12. července 1995. S sebou přivezli zhruba 40 - 60 autobusů a nákladních aut určených k deportaci muslimských uprchlíků. Ženy, děti a staré lidi chtěli převést do Kladanje, muže a chlapce pak zvlášť do sběrných táborů v Bratunaci, kde se měli podrobit výslechu, zda-li nespáchali „válečné zločiny“. Pod touto záminkou je pak ve skutečnosti všechny postříleli. Než si Holanďané stihli uvědomit, že Srbové postupují podle předem promyšleného plánu, byla už značná část obyvatelstva deportována. Nejdříve je zastrašili možným útokem, poté je uklidnili, že budou-li spolupracovat, nic se jim nestane. Vyčerpané Muslimy takticky nalákali na

¹⁹¹ Tamtéž, s. 49 - 53

¹⁹² Tamtéž, s. 55 - 56

¹⁹³ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 58 – 60

potravin a vodu. Po odzbrojení a kontrole totožnosti je měli nechat volně odejít. Nic takového se samozřejmě nestalo.¹⁹⁴

Sám Mladić promlouval k uprchlíkům, že jim zajistí dopravu do Kladanje. Půlka z nich se nedočkavě vrhla do autobusů a transportérů, druhá se nedůvěřivě držela zpátky. Všechny chlapce a muže separovali od jejich rodin, odvezli do Bratunace, kde je popravili na odlehlém fotbalovém hřišti. Každý z konvojů měl být doprovázen alespoň dvěma nizozemskými vojáky. První deportační autobusy skutečně doprovázela dvojice Holanďanů, cestou jim však Srbové zabavil auta a posílali je na různá místa, aby nevěděli, co se na silnici z Kladanje do Bratunace děje. Nizozemci tušili, o co se jedná, ale z obavy o vlastní bezpečnost se nepokoušeli nic zjišťovat.¹⁹⁵

Když se ředitel střední školy ve Srebrenici Nesib Mandžić dozvěděl o deportacích civilistů obrátil se zoufale na Karremansova zástupce majora Roba Frankena. Jediná věc, která jej napadla, bylo vypracování seznamu všech muslimských mužů v odvodním věku. Tím, že sepíše seznam pohřešovaných osob, zajistí větší zájem OSN, aby se je snažili vypátrat. Došel však pouze ke 239 jménům, a to ještě těch, kteří se nacházeli na základně. Poměrně dlouhou dobu se Srbům dařilo skrývat porušování lidských práv, tak aby Holanďané nepojali mnoho podezření. Poté co však našli a vyfotografovali za jedním domem devět mrtvol mužů popravených střelou do zad, třímali v rukou nezvratný důkaz o tom, jaký osud čeká muslimské uprchlíky. Zamyslíme-li se nad celkovým počínáním nizozemských vojsk, zjistíme že celému neštěstí pouze přihlíželi.¹⁹⁶

Zatímco ve Srebrenické enklávě pokračovaly deportace smrti, v Haagu se jednalo o případném odchodu nizozemské DUTCHBAT. Kromě představitelů uprchlíků s sebou velení vzalo jen pár zaměstnanců OSN, kteří měli řádnou akreditaci. Jedním z nich byl tlumočník Hasan Nuhanović, který později pronesl: „*Každý měl strach. Holanďané se báli a my také, jenom nevím kdo víc. Myslím, že my jsme měli ke strachu větší důvod. Pokud je mi známo, Holanďané se vrátili domů všichni.*“¹⁹⁷

Nizozemské jednotky měly odjet z bosenských území 21. července 1995. Tato skutečnost se velice hodila Ratku Mladići, který se 15. července tajně sešel se srbským prezidentem Slobodanem Miloševićem.¹⁹⁸, velitelem UNPROFOR Rupertem Smithem a vyjednavatelem EU Carlem Bildtem v Bělehradě. Na schůzce se dohodli na zmíněném odsunu jednotek DUTCHBAT, přístupu humanitární pomoci Červeného kříže uprchlíkům a

¹⁹⁴ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 56 - 57

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 62 - 65

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 66 - 69

¹⁹⁷ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 70 - 72 Pozn. Hasanovi Nuhanovićovi zabili Srbové rodinu přímo před očima, protože neměli potřebné dokumenty OSN a jejich jména tudíž nefigurovala na seznamu osob určených k evakuaci.

¹⁹⁸ Milošević

také náhradě pohonných hmot, kterou si Mladić vymínil za „evakuaci“ Muslimů z Potočari. I přesto, že tento požadavek Smith odmítl, DUTCHBAT předali Srbům zhruba 30 000 litrů paliva ještě v ten samý den. Mladić tak měl dost času a prostředků k dokončení deportací a obsazení dalších enkláv. Přesto všechno se Srbové snažili až úzkostlivě své činy legitimizovat. Jedním z příkladů bylo podepsání dokumentu o evakuaci tisíců Muslimů, která měla proběhnout „korektně bez ohrožení lidských práv“. K tomuto činu byli v Potočari donuceni Major Franken a Nesib Mandžić. Dokument museli podepsat, i když oba však věděli, že se ani trochu nezakládá na pravdě.¹⁹⁹

Pouhých třicet hodin stačilo Srbům k deportaci 23 000 lidí z Potočari do Kladanje, kde byli relativně v bezpečí. 1700 muslimských mužů odvezených do Bratunace však Srbové bez výjimky popravili. Stejný osud čekal také několik dalších ze zbývajících muslimských obránců Srebrenice, kteří se snažili uprchnout do zón kontrolovaných bosenskou armádou. Kolem trasy jejich útěků stihli Srbové rozmístit několik svých jednotek, minometů a protiletadlových kulometů, takže jejich šance na přežití byla téměř nulová. Tyto „pochody smrti“ se vždy odehrávaly podle stejného scénáře. Srbové vybaveni výzbrojí jednotek OSN, kterou jim před jejich odjezdem zabavili, donutili vyčerpané Muslimy vyjít z lesů pod nejrůznějšími záminkami. Většinu z nich ihned poté postříleli. V místech, kde se soustřeďovali deportovaní, probíhaly celý den kruté „výslechy“, které ve většině případech končily smrtí. Vše se dělo s nejvyšší možnou krutostí tak, že sami oběti prosili své katy, ať je mučení ušetří a rovnou je zabijí. Kolem deportačních míst se pak našlo několik masových hrobů, které byly v pozdějších letech odkryty kvůli identifikaci pohřešovaných osob.²⁰⁰

Podle mezinárodního práva byly ve Srebrenici spáchány válečné zločiny zločiny proti lidskosti a v neposlední řadě také zločin genocidy.²⁰¹

¹⁹⁹ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 72 - 73

²⁰⁰ Tamtéž, s. 76 - 89

²⁰¹ HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s.95

4. 2 Analýza bosenské genocidy

Srebrenický masakr představuje završení etnických čistek páchaných bosenskými Srby na muslimském obyvatelstvu během bosenské války v 90. letech minulého století. Že se jednalo o etnickou čistku dokazuje několik faktů. Jak píše Andrew Bell-Fialkoff, „*čistka musí být záměrné a vynucené odstranění nežádoucího obyvatelstva z jistých území*“²⁰², což se v tomto případě potvrdilo. Srbové se podle předem stanoveného plánu snažili postupně vytvořit etnicky čistá území v Bosně a Hercegovině. Záminkou se jim částečně stal i Vance-Owenův plán, k jehož naplnění ale nedošlo. Už jenom proto, že Srebrenica byla enkláva, tzn. cizí teritorium uvnitř jiného státu, se stala snadným cílem.

Každý Muslim, ať již voják nebo civilista, představoval pro Srby hrozbu, překážku v naplnění ideje o etnicky čistém státu. Když separovali muže a chlapce od jejich rodin, věděli, že bez nich ženy a děti budou ztracené. Brutalita, s jakou si Srbové během vyvražďování počínali, pramení z dlouholeté nenávisti mezi jednotlivými národy, ale také z touhy po pomstě za příbuzné zabitě během druhé světové války.²⁰³

Může se zdát, že Srby v jejich počínání vedla „slepá zuřivost“ vůči Muslimům, ale víc než emoce zde sehrál roli metodický způsob vraždění.²⁰⁴ Vojska Republiky Srbské spolupracovala s Jugoslávskou lidovou armádou, nejrůznějšími polovojenskými jednotkami (např. Arkanovi Tygři²⁰⁵) a politickým vedením v Bělehradě, což ještě více dokazuje pečlivou organizaci těchto čistek.²⁰⁶

Svůj podíl na vině nesou také mírové jednotky OSN. Vytvořením bezpečných zón nemohla Rada bezpečnosti OSN a další země zajistit jistotu či bezpečí, pokud sami nebyli ochotni riskovat životy svých vojáků, kteří měli tato území chránit. Složitý a pomalý systém komunikace mezi jednotlivými vojenskými institucemi zaostával za bosenskými Srby, kteří disponovali dobře připravenou a disciplinovanou armádou.²⁰⁷ Ačkoliv Charta OSN (zejm. kapitoly 6 a 7)²⁰⁸ klade důraz na nestrannost mírových jednotek a pokojné řešení sporů, přílišná opatrnost při nasazení leteckých sil a neschopnost rychle řešit vzniklé problémy vedly k pádu Srebrenice.²⁰⁹

²⁰² BELL-FIALKOFF, A. *Etnické čistky*. 1. vydání. Praha: Práh, 2003, s. 12.

²⁰³ Srov. HONIG, J.W., BOTH N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. 1. vydání. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001, s. 214.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 214.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 214. Blíže viz: Tenkrát na Balkáně (2009) *Zúčastněné strany*. [online] [2010-04-13] Dostupný z www: <http://www.tnb.estranky.cz/stranka/realie>

²⁰⁶ Tamtéž, s. 217.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 220

²⁰⁸ Informační centrum OSN v Praze (2005) *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora*. [online] [2010-04-13] Dostupný z www: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

²⁰⁹ Tamtéž, s. 22 - 23

4. 3 Mezinárodní soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, ustanovený 25. května 1993 rezolucí Rady bezpečnosti OSN číslo 827, soudí zločiny spáchané od roku 1991 na území bývalé Jugoslávie. Nejčastěji se jedná o porušení Ženevských konvencí, porušení válečného práva, genocidu a zločiny proti lidskosti. Tribunál soudí pouze jednotlivce a nikoliv vlády či organizace. Doživotí je nejvyšší trest, který může být pachateli udělen. Ke dni 16. března 2006 bylo obžalováno celkem 161 osob mezi něž patří Radovan Karadžić, Slobodan Milošević, Ratko Mladić, Goran Hadžić a další.²¹⁰ Trestní řízení by měla být dokončena do roku 2011, včetně odvolání do 2013, kromě případu Radovana Karadžiće, který bude uzavřen v roce 2012, s možným odvoláním do roku 2014.²¹¹ Zatím bylo uzavřeno celkem 121 případů.²¹²

Radovan Karadžić, bývalý prezident Republiky Srbské, vedoucí představitel Srbské demokratické strany a velitel bosenskosrbské armády je jedním z nejvýše postavených funkcionářů souzených před tribunálem. Karadžić je obviněn z genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.²¹³ Dne 21. července 2008 se jej v Srbsku podařilo dopadnout a o devět dní později (30. července 2008) byl převezen do věznice v Haagu.²¹⁴ Hrozí mu 40 let odnětí svobody. Soud s Karadžićem potvrzuje nejspíš několik let²¹⁵, přičemž zatím poslední proces se konal 13. dubna 2010.²¹⁶

Na svobodě ale stále uniká vrchní velitel vojsk Republiky Srbské Ratko Mladić, zodpovědný za Srebrenický masakr a zločiny spáchané při obléhání Sarajeva v letech 1992 – 1995. Stejně jako Karadžić je obviněn z genocidy, zločinů proti lidskosti a několika dalších válečných zločinů, včetně nedovoleného držení členů mírových sil OSN jako rukojmích. V současné době figuruje na seznamu osob hledaných Interpolem, stejně jako

²¹⁰ Wikipedie (2009) *Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www:](http://www.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_trestn%C3%AD_tribun%C3%A1l_pro_b%C3%BDvalou_Jugosl%C3%A1vii)

http://www.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_trestn%C3%AD_tribun%C3%A1l_pro_b%C3%BDvalou_Jugosl%C3%A1vii

²¹¹ Wikipedie (2010) *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www:](http://www.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Tribunal_for_the_former_Yugoslavia)

²¹² *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www:](http://www.icty.org/)

<http://www.icty.org/>

Úplný seznam obviněných, kteří stanuli před Mezinárodním soudním tribunálem pro bývalou Jugoslávii je k dispozici buď na oficiálních stránkách tribunálu, tj. na www.icty.org nebo na stránkách Wikipedie

http://www.wikipedia.org/wiki/List_of_indictees_of_the_International_Criminal_Tribunal_for_the_former_Yugoslavia

²¹³ UN ICTY (2010) *Radovan Karadžić Trial to Resume on 13 April 20*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www:](http://www.icty.org/sid/10370)

²¹⁴ Wikipedie (2010) *Radovan Karadžić*. [online] [2010-04-14] Dostupný

[www:](http://www.wikipedia.org/wiki/Radovan_Karadzic)

²¹⁵ ČT24 (2008) *Karadžić je v Haagu, před soud předstoupí již ve čtvrtek*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www:](http://www.ct24.cz/svet/23700-karadzic-je-v-haagu-pred-soud-predstoupi-jiz-ve-ctvrtek/)

²¹⁶ UN ICTY (2010) *Radovan Karadžić Trial to Resume on 13 April 20*. [online] [2010-04-14] Dostupný z [www:](http://www.icty.org/sid/10370)

jméno Gorana Hadžiće²¹⁷, předního srbského politika obviněného z válečných zločinů. Dopadení Mladiće by mělo pro Srbsko velký význam, neboť je to jedna z podmínek vstupu Srbska do Evropské Unie. Lhůta o zadržení Mladiće vypršela 1. května 2006, jednání o přidružení Srbska k EU tedy byla pozastavena.²¹⁸

Bývalý prezident Srbska v letech 1991 – 1997 Slobodan Milošević byl obviněn v květnu roku 1999. Nesl zodpovědnost za zločiny spáchané během války v Kosovu 1999, porušení ženevských konvencí v Chorvatsku a později také za genocidu v Bosně a Hercegovině. Milošević proslul svoji obhajobou v Haagu, která mohla být úspěšně dotažena do konce, nebýt jeho smrti v březnu 2006. Vzhledem k tomu, že měl Milošević potíže se srdcem a trpěl vysokým krevním tlakem, zemřel s největší pravděpodobností na infarkt, i když se později o skutečné příčině jeho smrti polemizovalo.²¹⁹

Bosenský generál Radislav Krstić je zatím jediný, kdo byl v Haagu uznán vinným z účasti na Srebrenickém masakru..²²⁰ Ačkoliv jeho jméno v této práci nebylo dosud zmíněno, Krstić se coby zástupce velitele vojsk Republiky Srbské podílel také na Srebrenickém masakru, hned vedle Mladiće. Radislav Krstić byl obviněn v prosinci 1998 ze spáchání válečných zločinů. O 3 roky později byl odsouzen ke 46 letům vězení. Po vynesení rozsudku se však obhájci Krstiće podařilo prokázat nepřímou odpovědnost za genocidu, ale pouze jeho nápomoc, což mu zkrátilo trest odnětí svobody o 11 let.²²¹

Na otázku, kdo všechno je zodpovědný za pád Srebrenice, nelze jednoznačně odpovědět. Nejvyšší odpovědnost za tisíce muslimských životů nese především bosenskosrbská armáda a její političtí představitelé, ale svou roli zde sehrála i neschopnost mezinárodních mírových sil OSN. Dne 31. března 2010 přijal srbský parlament rezoluci o podílu odpovědnosti za masakr ve Srebrenici. Dokument záměrně neobsahuje slovo genocida, neboť od tohoto zločinu se Srbsko distancuje. V roce 2002 došlo k vyšetřování také v Nizozemsku. Premiér Wim Kok prohlásil, že Nizozemí nenese odpovědnost za tento masakr, ale omluvil se za „chyby“, které udělaly nizozemské jednotky během svého působení ve Srebrenici. Kok i jeho vláda však ihned poté podali demisi. Obviněna byla také Francie, když tehdy velitel jednotek OSN generál Janvier

²¹⁷ Wikipedia (2010) *Goran Hadžić*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Goran_Hadžić](http://en.wikipedia.org/wiki/Goran_Hadžić)

²¹⁸ Wikipedia (2010) *Ratko Mladić*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Ratko_Mladić](http://en.wikipedia.org/wiki/Ratko_Mladić)

²¹⁹ Wikipedia (2010) *Slobodan Milošević*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milošević](http://en.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milošević)

²²⁰ ČERNÝ, A. (2010) *Bělehrad se omluvil za masakr v Srebrenici*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www: http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici](http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici)

²²¹ Wikipedia (2010) *Radislav Krstić*. [online] [2010-04-14] Dostupný [www: http://en.wikipedia.org/wiki/Radislav_Krstić](http://en.wikipedia.org/wiki/Radislav_Krstić)

nereagoval na výzvy DUTCHBAT o letecké podpoře. Později bylo toto obvinění zdůvodněno složitým a pomalým systémem velení OSN.²²²

²²² ČERNÝ, A. (2010) *Bělehrad se omluvil za masakr v Srebrenici*. [online] [2010-04-14] Dostupný www: <http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici>

Závěr

V této práci byla zpracována problematika bosenské genocidy a její souvislosti.

Práce byla rozčleněna do čtyř kapitol.

V první kapitole jsem se věnovala teoretickému vymezení pojmu genocidy. Stanovila jsem zde rozdíl mezi genocidou a zločinem proti lidskosti a uvedla další pojmy s ní související. Abych po právnické stránce zdůvodnila opakování genocidy ve světě, rozebrala jsem některé články Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy. V této kapitole jsem se věnovala také typologiím genocidy od různých autorů.

Druhá kapitola se týká historických, náboženských a etnických souvislostí. Zde jsem popsala historii Bosny a Hercegoviny, která slouží k bližšímu pochopení bosenské války v 90. letech 20. století. Stejně tak je klíčová i charakteristika jednotlivých etnik žijících na území Bosny a Hercegoviny.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na válečný konflikt na území Bosny a Hercegoviny v letech 1992 – 1995. Nastínila jsem zde předválečnou situaci a pozadí bosenské války.

Těžiště této práce se nachází v poslední, čtvrté kapitole, v níž je charakterizována bosenská genocida, ke které došlo v roce 1995 v enklávě Srebrenica. Tady jsem se podrobněji věnovala útoku na Srebrenici, v závěru jej zanalyzovala a uvedla soudní procesy s některými vysoce postavenými funkcionáři zodpovědnými za Srebrenický masakr. Těmito případy se zabývá Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.

Vzhledem k tomu, že k této události došlo poměrně nedávno, je problematika bosenské genocidy stále aktuálním tématem. Mnoho soudních procesů s obviněnými ze Srebrenického masakru není dosud uzavřeno, někteří zločinci se stále pohybují na svobodě. Toto téma tak nabízí řadu otevřených, nedořešených otázek. Limitovaný rozsah této práce mi neumožnil zahrnout sem všechny souvislosti a specifika bosenské genocidy, což se může stát námětem dalšího zpracování.

„Nejstrašnější zločin páchat odvážili se málokteří, chtěli ho však mnozí a mlčky mu přihlíželi všichni.“

Tacitus

Prameny a literatura

- BELL-FIALKOFF, A. *Etnické čistky*. Praha: Práh, 2003. ISBN 80-7252-070-9. 327 str.
- DIZDAREVIĆ, R. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie. Svědectví*. Praha: Nakladatelství Vašut, 2002. ISBN 80-7236-171-6. 351 str.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník. 2. rozšířené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-740-5. 1319 str.
- HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3674-5. 388 str.
- HONIG, J., BOTH, N. *Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu*. Praha: MLADÁ FRONTA, 2001. ISBN 80-204-0905-X. 264 str.
- KRAUS, J. a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: ACADEMIA, 2005. ISBN 80-200-1351-2. ISBN 80-7236-171-6. 879 str.
- TERNON, Y. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. Praha: Themis, 1997. 358 str.
- TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9. 251 str.
- VULLIAMY, E. *Údobí pekla. Porozumění válce v Bosně*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0470-7. 255 str.

Internetové zdroje

- <<http://berrouche.blog.idnes.cz/c/99142/Plat-nebo-zemres-a-nebo-se-stan-muslimem.html>> [2010-04-02]
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0tokavsk%C3%A9_n%C3%A1%C5%99e%C4%8D%C3%AD> [2010-04-05]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1n>> [2010-04-01]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bogomilstv%C3%AD>> [2010-04-01]
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Bosny_a_Hercegoviny> [2010-04-02]
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Daytonsk%C3%A1_smlouva> [2010-04-08]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hajduci>> [2010-04-14]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ideologie>> [2010-04-14]
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Katolick%C3%A1_c%C3%ADrkev#Z.C3.A1kladn.C3.AD_prvky_katolick.C3.A9_v.C3.ADry> [2010-04-06]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kor%C3%A1n>> [2010-04-02]
- <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Masakr>> [2010-04-09]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_trestn%C3%AD_tribun%C3%A1l_pro_b%C3%BDvalou_Jugosl%C3%A1vii> [2010-04-14]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Radovan_Karad%C5%BEi%C4%87> [2010-04-14]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Srebrenica>> [2010-04-10]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1t>> [2010-04-12]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Totalitarismus>> [2010-04-14]

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Usta%C5%A1ovci>> [2010-04-2]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Bosn%C4%9B_a_Hercegovin%C4%9B> [2010-04-6]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Bosn%C4%9B_a_Hercegovin%C4%9B#Referendum_o_nez.C3.A1vislosti_Bosny_a_Hercegoviny> [2010-04-6]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_against_humanity> [2010-03-5]

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Croats>> [2010-03-5]

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Dutchbat>> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Fo%C4%8Da_massacre> [2010-04-07]

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Genocide>> [2010-03-29]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Goran_Had%C5%BEi%C4%87> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Graz_agreement> [2010-04-07]

<[http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Bosnia_and_Herzegovina_\(958%E2%80%931463\)](http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Bosnia_and_Herzegovina_(958%E2%80%931463))> [2010-04-01]

<http://en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Tribunal_for_the_former_Yugoslavia> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Kara%C4%91or%C4%91evo_agreement> [2010-04-06]

<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_indictees_of_the_International_Criminal_Tribunal_for_the_former_Yugoslavia> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Peace_plans_offered_before_and_during_the_Bosnian_War#Vance-Owen> [2010-04-07]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Prijedor_massacre> [2010-04-07]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Radislav_Krsti%C4%87#Arrest_and_trial> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Ratko_Mladi%C4%87> [2010-04-14]

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Serbs>> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Sarajevo> [2010-04-06]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Slobodan_Milo%C5%A1evi%C4%87#Trial> [2010-04-14]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Social_group> [2010-03-30]

<http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Arms_embargo> [2010-04-06]

<http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Casualties> [2010-04-08]

<http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina#Course_of_the_war>
[2010-04-06]

<http://en.wikipedia.org/wiki/War_in_Bosnia_and_Herzegovina> [2010-04-06]

<<http://encyklopedie.vseved.cz/haagsk%C3%A9+%C3%BAluvy>> [2010-04-14]

<<http://hn.ihned.cz/c1-42109670-belehrad-se-omluvil-za-masakr-v-srebrenici>>
[2010-04-13]

<<http://www.ct24.cz/svet/23700-karadzic-je-v-haagu-pred-soud-predstoupi-jiz-ve-ctvrtek/>>
[2010-04-14]

<<http://www.enotes.com/genocide-encyclopedia/utilitarian-genocide>> [2010-03-27]

<<http://www.icty.org/>> [2010-04-14]

<<http://www.icty.org/sid/10370>> [2010-04-14]

<<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-norimberske-zakony-z-roku-1935-149/>>
[2010-04-14]

<<http://www.multikultura.cz/multikurni-vychova/vychozi-pojmy/etnikum/>> [2010-04-05]

<<http://www.newacademia.com/docs/Author%20page%20-%20Excerpt.pdf>> [2010-03-28]

<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>> [2010-04-13]

<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umlva-genocida.pdf>> [2010-03-25]

<<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67&subkap=74>> [2010-04-12]

<<http://www.pravnik.cz/a/240/promlcei-ochrana-pravni-jistoty.html>> [2010-03-29]

<<http://www.preventgenocide.org/cz/umlva.htm>> [2010-03-20]

<<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb09040&cd=76&typ=r>> [2010-03-21]

<<http://www.serbianlinks.freehosting.net/serbs.htm>> [2010-04-15]

<<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/pravoslavi/>> [2010-04-15]

<<http://www.tnb.estranky.cz/stranka/realie>> [2010-04-13]

<http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/ustavni-pravo/VALECNE_ZLOCINY_A_ZLOCINY_PROTI_LIDSKOSTI.pdf> [2010-04-12]

Anotace

Jméno a příjmení:	Tereza Mazáková
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph. D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Bosenská genocida a její souvislosti
Název v angličtině:	Bosnian Genocide and Its Contexts
Anotace práce:	Práce je zaměřena na problematiku bosenské genocidy, k níž došlo v Bosně a Hercegovině v enklávě Srebrenica v roce 1995, a na její souvislosti.
Klíčové slova:	genocida, etnikum, Bosna a Hercegovina, Srbové, Bosňáci, Srebrenica, UNPROFOR
Anotace v angličtině:	The thesis deals with Bosnian Genocide which took place in Srebrenica in Bosnia and Herzegovina in 1995, and with its contexts.
Klíčová slova v angličtině:	genocide, ethic, Bosnia and Herzegovina, Serbs, Bosniaks, Srebrenica, UNPROFOR
Přílohy vázané v práci:	0 příloh
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	čeština